

บทที่ 3

รูปแบบการฟัตวาและมุฟตีของต่างประเทศในปัจจุบัน

ในปัจจุบันโลกมุสลิมและสังคมมุสลิมในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย มีรูปแบบของมุฟตีที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของสภาพสังคมนั้น ๆ ผู้วิจัยจึงศึกษารูปแบบในปัจจุบันทั้งในประเทศมุสลิมและประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย โดยเลือกประเทศมุสลิมที่มีมุฟตีตามกฎหมาย ได้แก่ ประเทศอียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย มาเลเซีย และบรูไน ประเทศมุสลิมที่ไม่มีมุฟตีตามกฎหมายบ้านเมือง ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อยและมีมุฟตีตามกฎหมายของประเทศ ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ กัมพูชา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การฟัตวาในประเทศอียิปต์

3.1.1 ประวัติความเป็นมา

ประเทศอียิปต์ก่อนปี ค.ศ.1895 นั้น มีมุฟตีหลายประเภท มีทั้งมุฟตีประจำจังหวัด มุฟตีประจำกระทรวงยุติธรรม มุฟตีประจำกระทรวงศาสนสมบัติ มุฟตีของสำนักกฎหมายอิสลามทั้งสี่อย่างเป็นเอกเทศ บางครั้งเรียกขานกันว่าชัยค์มัซฮับ แต่ยังไม่มุฟตีใหญ่หรือมุฟตีสูงสุด ต่อมาใน ฮ.ศ. 1313 / ค.ศ.1895 มีกฤษฎีกาแต่งตั้งชัยค์ หะสุนะฮ์ อัลนะวะวี ผู้ดำรงตำแหน่งชัยค์อัลฮัซฮ์ เป็นมุฟตีแห่งประเทศอียิปต์คนแรก ซึ่งเป็นมุฟตีในสำนักกฎหมายหะนะฟี มีหน้าที่ให้คำฟัตวาทั่วราชอาณาจักร เรียกว่า มุฟตีอัลดิยาร์ อัลมิศรียะฮ์ และกฤษฎีกาเดียวกันบัญญัติให้มีสำนักฟัตวา ญาด อัลฮักก์ ศึกษาพบว่า ก่อนหน้าระยะเวลาดังกล่าวไม่มีหลักฐานยืนยันว่าเคยมีการแต่งตั้งมุฟตีและจัดตั้งสำนักฟัตวาในรูปแบบปัจจุบัน ตำแหน่งมุฟตีตามกฎหมายอียิปต์ในปัจจุบัน เรียกว่า มุฟตี ญุมฮูรียะฮ์ มิศร์ อัลอะเราะบียะฮ์ มีฐานะเท่ากับรัฐมนตรี สำนักงานฟัตวา ตั้งอยู่ในกรุงไคโร อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (Jad al-Haqq , 1987 : 3653 ; Haji Japar Bin Haji Mat Dian, 1999 : 57-59)

การพิทวาของมุฟตีต่าง ๆ ของอียิปต์ในอดีตนั้น มีอำนาจผูกพันตามที่กฎหมายกำหนด ดังระเบียบว่าด้วยศาลชะรีอะฮ์ ฮ.ศ. 1880 ที่กำหนดว่า เมื่อผู้พิพากษาศาลชะรีอะฮ์มีข้อสงสัยใด ๆ ให้สอบถามมุฟตีประจำจังหวัด หากมุฟตีประจำจังหวัดมีข้อสงสัยใด ๆ หรือมีความเห็นขัดแย้งกับผู้พิพากษาศาลชะรีอะฮ์ ให้สอบถามมุฟตีแห่งประเทศไทยซึ่งคำพิทวามุฟตีแห่งประเทศไทยในกรณีดังกล่าวเป็นที่สิ้นสุดและผูกพันผู้ที่เกี่ยวข้อง และกฤษฎีกา ฉบับที่ 275 วันที่ 5 ระเบียบุชานีย์ ฮ.ศ. 1290 บัญญัติให้มุฟตีประจำจังหวัดต่าง ๆ และมุฟตีกระทรวงศาสนสมบัติเป็นกรรมการตอบปัญหาทางศาสนา (أعضاء الأجوبة الشرعية) ของสภาพิเศษ (المجلس الخصوصي) หรือตอบปัญหาทางศาสนาแก่หน่วยงานของรัฐ และบัญญัติโทษในความผิดฐานพิทวาโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ภายหลัง มีกฎหมายและระเบียบหลายฉบับยกเลิกอำนาจหน้าที่ของมุฟตีในศาลอื่นจากศาลชะรีอะฮ์ เช่น ระเบียบศาลชะรีอะฮ์ ค.ศ. 1910 ข้อ 18 และระเบียบศาลชะรีอะฮ์ ค.ศ.1931 ข้อ 78 กำหนดให้อัยการหรือผู้ทำหน้าที่อัยการ มีหน้าที่พิทวาในศาลต่าง ๆ แต่คำพิทวานั้นไม่ผูกพันศาล และการยกเลิกศาลชะรีอะฮ์ ตามกฎหมายฉบับที่ 462/1955 ทำให้การพิทวาในศาลชะรีอะฮ์ถูกยกเลิกไป การพิทวาทุกประเภทจึงอยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของมุฟตีแห่งประเทศไทยแต่เพียงผู้เดียว (Jad al-Haqq , 1987 : 3653-3666 ; Al-Najjar,1995:152-153)

นอกจากจะทำหน้าที่พิทวาแล้ว มุฟตีต่าง ๆ ของอียิปต์ยังทำหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมุฟตีของอียิปต์ยังได้รับการมอบหมายให้ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม หรือทำหน้าที่เป็นตัวแทนของนักวิชาการอิสลามในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เมื่อมีการจัดตั้งสภาชุรอฮ์ขึ้นใน ค.ศ.1829 มุฟตีบางท่านได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาชุรอฮ์ บางท่านทำหน้าที่เป็นกรรมการพิจารณาระเบียบว่าด้วยศาลชะรีอะฮ์ ฮ.ศ. 1880 ซึ่งทำหน้าที่พิพากษาทั้งคดีแพ่ง คดีอาญาและคดีอื่น ๆ ตามกฎหมายอิสลาม และระเบียบว่าด้วยศาลชะรีอะฮ์ ฮ.ศ. 1880 กำหนดให้มุฟตีแห่งประเทศไทยเป็นกรรมการพิจารณาแต่งตั้งและกรรมการวินัยผู้พิพากษาศาลชะรีอะฮ์ และเป็นกรรมการสภาศาสนาในศาลชะรีอะฮ์ ใน ค.ศ. 1885 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งแต่งตั้งมุฟตีเป็นกรรมการสอบวินัยทางการเงินของกระทรวงการคลัง กฤษฎีกา ลงวันที่ 26 มีนาคม ค.ศ. 1885 แต่งตั้งมุฟตีร่วมเป็นกรรมการทดสอบผู้ท่องจำอัลกุรอานที่ได้รับการยกเว้นการจับฉลากเพื่อเกณฑ์ทหาร ระเบียบศาลชะรีอะฮ์ ค.ศ. 1897 ข้อ 6 กำหนดว่า มุฟตีประจำจังหวัดเป็นกรรมการศาลชะรีอะฮ์ประจำจังหวัดโดยมีผู้พิพากษาศาลชะรีอะฮ์ประจำจังหวัดเป็นประธานกรรมการ และ ข้อ 7 กำหนดว่ามุฟตีแห่งประเทศไทยเป็นกรรมการศาลชะรีอะฮ์สูงสุด โดยมีผู้พิพากษาศาลชะรีอะฮ์สูงสุดเป็นประธานกรรมการ

3.1.2 การแต่งตั้งถอดถอนมุฟตี

พระราชกฤษฎีกา ฉบับวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1897 กำหนดให้การแต่งตั้งถอดถอนมุฟตีเป็นอำนาจของกษัตริย์ด้วยวิธีการที่เป็นไปตามราชประเพณี ต่อมาภายหลังการปฏิวัติและเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบบสาธารณรัฐ มาตรานี้จึงถูกยกเลิกไปตามกฎหมาย ฉบับที่ 12 ค.ศ. 1914 การแต่งตั้งถอดถอนมุฟตีจึงถูกโอนมาอยู่ในอำนาจหน้าที่ของประธานาธิบดีแห่งอียิปต์ด้วยวิธีการที่เป็นไปตามประเพณี นอกจากนี้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังกำหนดว่าหากว่าตำแหน่งมุฟตีว่างลง หรือมุฟตีไม่อยู่หรือมีอุปสรรคทำให้ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจแต่งตั้งมุฟตีรักษาการได้ (Jad al-Haqq , 1987 : 3653-3654 ; Al-Najjar,1995:153-154)

3.1.3 อำนาจหน้าที่ของมุฟตี

อำนาจหน้าที่ของมุฟตีของประเทศอียิปต์ปัจจุบัน อาจแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ให้คำพิพากษาแก่หน่วยงานของรัฐและเอกชนภายในประเทศและต่างประเทศ ทั้งในด้านหลักศรัทธา อิบาตะฮ์ ครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และอื่น ๆ (Jad al-Haqq , 1987 : 3660) โดยการพิพากษาของมุฟตีในรูปของการพิพากษาคนเดียวอำนาจหน้าที่พิพากษาดังกล่าวนี้ไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายแต่เป็นวิธปฏิบัติปกติของมุฟตีอียิปต์ (Jad al-Haqq , 1987 : 3666)

2. ให้คำพิพากษาแก่ศาลเพื่อใช้อ้างอิงในคดีที่มีระวางโทษประหารชีวิต

มุฟตีแห่งประเทศอียิปต์ทำหน้าที่พิจารณาและให้คำพิพากษาในคดีที่มีระวางโทษประหารชีวิต มาตั้งแต่เริ่มใช้กฎหมายอาญาทั่วไปและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาอิสลามในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนกระทั่งปัจจุบัน ตามบทลงโทษในกฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 381/2 กำหนดว่า หลังสิ้นสุดกระบวนการสอบสวน ก่อนศาลอาญาอ่านคำพิพากษาและลงโทษประหารชีวิตโดยมติเอกฉันท์ จะต้องส่งสำนวนคดีไปยังมุฟตีเพื่อพิจารณาและให้คำพิพากษาอย่างไรก็ตามในปัจจุบันคำพิพากษาของมุฟตีไม่ผูกพันศาล

เมื่อศาลอาญาพิจารณาโทษประหารชีวิตในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ศาลจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเรื่องใดที่ไม่ปรากฏในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ให้ใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในการพิจารณากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ศาลพิจารณาโดยอิสระภายใต้กฎหมาย กฎหมายให้อำนาจศาลสืบ

พยานหลักฐานได้อย่างอิสระ ซึ่งศาลใช้วิธีการสืบพยานตามกฎหมายอิสลามก็ได้ เช่น จำนวนพยาน หรือลักษณะพยาน พยานบุคคล พยานวัตถุหรือพยานแวดล้อมก็ได้

ในกรณีโทษประหารชีวิตตามบทลงโทษในกฎหมายอาญา เมื่อศาลส่งสำนวนไปยังมุฟตีแล้ว มุฟตีจะต้องตรวจสอบสำนวนทั้งหมด หากพบว่าข้อเท็จจริงแห่งกรณีและพยานหลักฐานในสำนวนเป็นไปตามกฎหมายอิสลามโดยปราศจากข้อสงสัย มุฟตีก็จะให้คำพิพากษาตามพยานหลักฐานนั้น ๆ โดยเลือกใช้ใช้ทัศนะทางกฎหมายอิสลามใด ๆ ก็ได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและความเหมาะสม (Jad al-Haqq , 1987 : 3660)

3. การกำหนดเดือนตามปฏิทินอิสลามและการดูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา

ภายหลังการยกเลิกศาลชะรีอะฮ์ ตามกฎหมายฉบับที่ 462/1955 กฎหมายบัญญัติให้มุฟตีทำหน้าที่ของผู้พิพากษาศาลชะรีอะฮ์สูงสุดบางประการ เช่น การเป็นสักขีพยานในพิธีชนส่งผ้าคลุมกะบะฮ์ ผ้าคลุมสุสานในบิรุมัมมัด ¹⁴⁴ และเงินของกระทรวงศาสนาสมบัติที่มอบเป็นของขวัญให้กับคนยากจนในเขตมัสยิดหะรอหม์ทั้งสอง เป็นสักขีพยานในพิธีวะฟาอ์อัลนัยล์ ¹⁴⁴ การกำหนดเดือนตามปฏิทินอิสลามและการดูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา อย่างไรก็ตามการเป็นสักขีพยานในพิธีชนส่งสิ่งของต่าง ๆ ดังกล่าวไปยังซาอูดีอาระเบียสิ้นสุดลงใน ค.ศ.1962 เนื่องจากความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างซาอูดีอาระเบียกับอียิปต์ และเป็นสักขีพยานในพิธีวะฟาอ์อัลนัยล์สิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1972 ภายหลังการสร้างเขื่อนอัลลัสต์ดัลลาลี ที่จังหวัดอัสวานแล้วเสร็จ ทำให้แม่น้ำไนล์ไม่ล้นตลิ่งอีก ส่วนการกำหนดเดือนตามปฏิทินอิสลามและการดูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนายังอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพิตวามาจนถึงปัจจุบัน ในการกำหนดเดือนตามปฏิทินอิสลามและการดูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา มุฟตีจะมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านดาราศาสตร์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร และมหาวิทยาลัยไคโรทำหน้าที่เป็นคณะทำงาน และมุฟตีมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดรูปแบบและวิธีการดูดวงจันทร์ดังกล่าว (Jad al-Haqq , 1987 : 3659-3660)

4. ฝึกงานด้านวิธีการพิตวา การพิพากษาและด้านการบริหารจัดการ

สำนักงานพิตวายังทำหน้าที่ฝึกงานให้แก่มุฟตี ผู้พิพากษาศาลชะรีอะฮ์ เลขาธิการสำนักงานมุฟตีและศาลชะรีอะฮ์จากโลกมุสลิม ในด้านวิธีการพิตวา การพิพากษาและด้านการบริหารจัดการ หลักสูตรการฝึกงาน ตามคำสั่งมุฟตี ที่ 4/1980 ประกอบด้วย การศึกษาวิธีการพิตวา การบริหารจัดการ การศึกษาดูงานในศาลต่างๆ โดยการประสานงานกับฝ่ายงานฝึกอบรมของกระทรวงศึกษาธิการ การฝึกอบรมดังกล่าว เจ้าหน้าที่ระดับ

¹⁴⁴ หมายถึง การเป็นสักขีพยานในพิธีดูน้ำแม่น้ำไนล์ยามน้ำหลาก ซึ่งเป็นหลักฐานว่ารัฐมีสิทธิที่จะเก็บภาษีการเพาะปลูกในปีนั้นๆได้ (Wehr, 1976 :1086)

หัวหน้าศาล 2 คนที่ทำงานอยู่ในกองงานบริหาร สำนักงานพิตวา จากกลุ่มอะลิฟ 1 คน กลุ่มบาหลี 1 คนมีหน้าที่ฝึกงานด้านวิธีการพิตวา ส่วนเลขานุการทั่วไปของสำนักงานพิตวาทำหน้าที่ฝึกงานด้านงานธุรการและสารบรรณ การฝึกงานมุฟตียและผู้พิพากษา ใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ปี การฝึกอบรมเลขานุการ ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน (Jad al-Haqq , 1987 : 3653-3654 ; Al-Najjar,1995:154-159)

3.1.4 ศักดิ์ของพิตวา

ระเบียบว่าด้วยศาลชะรีอะฮ์ ค.ศ. 1880 กำหนดให้พิตวามีสภาพบังคับ ผูกพันศาลชะรีอะฮ์เท่านั้น แต่ไม่ผูกพันศาลอื่นๆ ที่จัดตั้งขึ้นในภายหลัง โดยที่ระเบียบกำหนดว่าหากสภาศาสนาของศาลใด ๆ แห่งอียิปต์หรือผู้บังคับบัญชาของศาลมีข้อสงสัยใด ๆ เกี่ยวกับบทบัญญัติทางศาสนา ให้ขอคำพิตวาจากมุฟตียประจำเขตปกครอง ($\mu\lambda\omega$) นั้น ๆ ซึ่งคำพิตวาดังกล่าวเป็นที่สิ้นสุดและผูกพันผู้ที่เกี่ยวข้อง หากว่าศาลยังไม่แน่ใจหรือมีความเห็นขัดแย้งกับมุฟตียประจำเขตปกครอง ให้ส่งเรื่องต่อมายังมุฟตียใหญ่แห่งสำนักอบูหะนีฟะฮ์ของอียิปต์ คำพิตวาของมุฟตียแห่งสำนักอบูหะนีฟะฮ์ของอียิปต์ถือเป็นที่สุดและผูกพันทุกฝ่าย ต่อมาระเบียบ ค.ศ. 1897 ได้ยกเลิกสภาพบังคับสำหรับศาลชะรีอะฮ์ ในปัจจุบันคำพิตวาของมุฟตีย มีสถานภาพเป็นการชี้แจงบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามเท่านั้น ไม่มีสภาพบังคับผูกพันศาลหรือผู้ใด (Jad al-Haqq , 1987 : 3657, 3659 ; Al-Najjar,1995:152)

3.1.5 สำนักงานพิตวาแห่งอียิปต์

สำนักงานพิตวา แห่งอียิปต์ จัดตั้งขึ้นในเดือนธันวาคมอัลลาฮิเราะฮ์ ฮ.ศ. 1313 ตรงกับ พุศศจิกายน ค.ศ.1895 สำนักงานพิตวาเป็นหน่วยงานหลักหน่วยงานหนึ่งในกระทรวงยุติธรรม เดิมสังกัดเสนาบดียุติธรรม และต่อมาย้ายไปสังกัดกระทรวงยุติธรรม เจ้าหน้าที่บริหารในสำนักงานพิตวามีหลายตำแหน่ง เจ้าหน้าที่หลักได้แก่ตำแหน่งเจ้าหน้าที่พิตวา ในระดับชั้นเจ้าหน้าที่ทางตุลาการ มีหน้าที่ช่วยงานเตรียมคำพิตวาและมีหน้าที่ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางกฎหมายอิสลามและกฎหมายทั่วไปเพื่อเสนอต่อมุฟตีย ตามคำสั่งมุฟตีย ในการจัดการสำนักงานพิตวา ค.ศ.1978 ค.ศ.1979 ค.ศ.1980 และค.ศ.1981

หน่วยงานสำนักงานพิตวามี 2 กอง คือกองงานบริหารและกองงานเลขานุการ เนื่องจากงานบริหารนี้มีจำนวนมาก ตำแหน่งเจ้าหน้าที่พิตวาในระดับชั้นเจ้าหน้าที่ทางตุลาการจึงมีจำนวนมากเช่นกัน กองงานบริหารประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่เป็นตัวแทนของศาลและอัยการ มีเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าศาล กลุ่มอะลิฟ 1 คน เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าศาล กลุ่ม บาหลี 3 คน เจ้าหน้าที่ของสำนักอัยการสูงสุด กลุ่มพิเศษ 3 คน เจ้าหน้าที่

ทั้งหมดล้วนสำเร็จการศึกษาด้านกฎหมายอิสลามและมีประสบการณ์ด้านศาลหรือเป็นเจ้าหน้าที่บริหารในสำนักงานพิตวามาก่อน

ฝ่ายงานในกองงานบริหาร แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือหน่วยงานฝ่ายจัดเตรียมและเผยแพร่พิตวา โดยการคัดสรรพิตวาตั้งแต่ ค.ศ.1895 ออกตีพิมพ์และเผยแพร่ และหน่วยงานฝ่ายพิตวา ที่ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าศาล กลุ่มอะลิฟ 1 คน เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าศาล กลุ่ม บาบ 1 คน มีหน้าที่เตรียมคำพิตวาและมีหน้าที่ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางกฎหมายอิสลามกฎหมายทั่วไป และข้อมูลทางวิชาการอื่น ๆ เพื่อนำเสนอต่อมุฟตี

ส่วนกองงานเลขานุการมีนักวิชาการบริหาร 1 เป็นหัวหน้ากองและพนักงานพิมพ์ จำนวน 8 คน ทำหน้าที่เลขานุการและจัดพิมพ์

สำนักงานพิตวาได้รับงบประมาณจากกระทรวงยุติธรรม นอกจากหัวหน้าฝ่ายสารบรรณและห้องสมุด ที่ได้รับเงินเดือนจากสำนักงานอัยการสูงสุด (Jad al-Haqq , 1987 : 3653-3661)

3.2 การพิตวาในประเทศซาอุดีอาระเบีย

3.2.1 ประวัติความเป็นมา

การสถาปนาประเทศซาอุดีอาระเบีย ในปี ฮ.ศ.1319 (Shakir , 1976 : 218) มีเป้าหมายเพื่อการนำบทบัญญัติอิสลามมาบังคับใช้ และได้มีการจัดตั้งหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อรองรับเป้าหมายดังกล่าว หน่วยงานหนึ่งที่ตั้งขึ้นมาเพื่อการนี้คือหน่วยงานที่ทำหน้าที่พิตวา เรียกว่าสำนักงานพิตวาและตรวจสอบกิจการศาสนา (دارالإفتاء والإشراف على الشؤون الدينية) ซึ่งตั้งขึ้นในปี ฮ.ศ. 1373 โดยมีชัยค์มุฮัมมัด บินอิบรอฮีม อาล อัลชัยค์ เป็นหัวหน้าสำนัก ในระยะแรกหน่วยงานนี้มีขอบข่ายหน้าที่กว้างขวาง ทั้งทำหน้าที่เป็นมุฟตี เป็นผู้อำนวยการและนิเทศก์ด้านการสอนศาสนา และกิจการด้านศาสนาทุกประเภท ต่อมาในเดือนชะอฺบาน ปี ฮ.ศ. 1374 มีราชโองการจัดตั้งหน่วยงานย่อยขึ้นมารับผิดชอบงานเฉพาะด้าน มีการแต่งตั้งรองมุฟตีฝ่ายวิทยาลัย ทำหน้าที่ด้านการศึกษา และรองมุฟตีฝ่ายพิตวาโดยเฉพาะ ต่อมางานด้านอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพิตวาถูกแยกออกไปตามลำดับ ไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของมุฟตีอีก รองมุฟตีฝ่ายวิทยาลัยเป็นหัวหน้าหน่วยงานด้านการศึกษา ทำหน้าที่ดูแลด้านการศึกษาทุกระดับ งานด้านกิจการมัสยิดถูกนำไปสังกัดกระทรวงฮัจญ์และศาสนสมบัติ งานด้านตุลาการ ถูกย้ายไปสังกัดกับสำนักงานตุลาการ งานด้านการตรวจสอบเอกสารสิ่งพิมพ์ถูกย้ายไปสังกัดกระทรวงประชาสัมพันธ์ แต่งานด้านเผยแพร่ศาสนายังคงอยู่ และยังมีภารกิจงานฝ่ายเผยแพร่ศาสนานอกราชอาณาจักร จากสำนักงานตุลาการมาสังกัดสำนักงานพิตวาอีกด้วย ต่อมาในปี ฮ.ศ. 1391 มีราชโองการแต่งตั้ง ชัยค์มุฮัมมัด บินอิบรอฮีม อาล อัลชัยค์เป็น

หัวหน้าสำนัก และเปลี่ยนชื่อสำนักงานเป็น สำนักงานสูงสุดเพื่อการวิจัย การพัฒนา การเผยแพร่ และการแนะนำ (رئاسة إدارات البحوث العلمية والإفتاء والدعوة والإرشاد) ต่อมา ใน ฮ.ศ.1395 ชัยค์มุฮัมมัด บินอิบรอฮีม อาล อัลชัยค์ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และมีราชโองการแต่งตั้งชัยค์อับดุลอะซีซ บินอับดุลลอฮฺ บินบาซ เป็นหัวหน้าสำนักงาน และเปลี่ยนชื่อสำนักงานเป็น สำนักงานใหญ่เพื่อการวิจัย การพัฒนา การเผยแพร่ และการแนะนำ (الرئاسة العامة لإدارات البحوث العلمية والإفتاء والدعوة والإرشاد) จนกระทั่ง ปี ฮ.ศ. 1414 มีราชโองการแต่งตั้งชัยค์อับดุลอะซีซ บินอับดุลลอฮฺ บินบาซ เป็นมุฟตีใหญ่แห่งราชอาณาจักร และขณะเดียวกันก็ได้มีราชโองการให้จัดตั้งกระทรวงกิจการศาสนาอิสลาม ศาสนสมบัติ การเผยแพร่และการแนะนำ งานต่างๆ ในสำนักงานที่เกี่ยวข้องจึงถูกย้ายไปสังกัดกระทรวงนี้ทั้งหมด สำนักงานจึงถูกเปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็นสำนักงานสูงสุดเพื่อการวิจัยและการพัฒนา (رئاسة إدارات البحوث العلمية والإفتاء) ภายหลังเมื่อชัยค์อับดุลอะซีซ บินอับดุลลอฮฺ บินบาซ เสียชีวิต มีราชโองการแต่งตั้งชัยค์อับดุลอะซีซ บินอับดุลลอฮฺ อาลอัลชัยค์ ดำรงตำแหน่งมุฟตีใหญ่แห่งราชอาณาจักรต่อมาจนปัจจุบัน (Aba al-Khail, 2000 : 354-359)

3.2.2 การแต่งตั้งและการถอดถอนมุฟตี

การแต่งตั้งและการถอดถอนมุฟตีเป็นอำนาจของกษัตริย์แห่งซาอุดีอาระเบีย (Aba al-Khail, 2000 : 358-361)

3.2.3 หน่วยงานที่มีอำนาจพัฒนา

หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาในประเทศซาอุดีอาระเบีย ได้แก่ คณะกรรมการถาวรเพื่อการวิจัยและพัฒนา (لجنة دائمة للبحوث العلمية والإفتاء)

คณะกรรมการถาวรเพื่อการวิจัยและพัฒนา (لجنة دائمة للبحوث العلمية والإفتاء) เป็นคณะกรรมการย่อยของสภาอูลามาอาวาโส (هيئة كبار العلماء) ที่สังกัดสำนักงานสูงสุดเพื่อการวิจัยและการพัฒนา (رئاسة إدارات البحوث العلمية والإفتاء) คณะกรรมการถาวรเพื่อการวิจัยและพัฒนา (لجنة دائمة للبحوث العلمية والإفتاء) มีขึ้นตามราชโองการใน ปี ฮ.ศ.1391 โดยมี ชัยค์อับดุลอะซีซ บินอับดุลลอฮฺ บินบาซ ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ โดยขณะนั้น ชัยค์มุฮัมมัด บินอิบรอฮีม อาล อัลชัยค์ ดำรงตำแหน่งมุฟตี เมื่อชัยค์มุฮัมมัด บินอิบรอฮีม อาล อัลชัยค์ ย้ายไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ชัยค์อับดุลอะซีซ บินอับดุลลอฮฺ บินบาซ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งมุฟตีด้วย จนกระทั่งเสียชีวิต ชัยค์อับดุลอะซีซ

บินอับดุลลอฮ์ อาลอัลซัยด์ จึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง มุฟตีใหญ่แห่งราชอาณาจักร และประธานคณะกรรมการถาวรเพื่อการวิจัยและฟัตวาจนถึงปัจจุบัน

การแต่งตั้งประธานและคณะกรรมการถาวรเพื่อการวิจัยและฟัตวา แต่งตั้งจาก กรรมการสภาอูลามาอ่าวุโส และแต่งตั้งโดยราชโองการ ตามคำแนะนำของประธานสภา

สภาอูลามาอ่าวุโสมีอำนาจหน้าที่ในการฟัตวา ตั้งแต่ขั้นตอนของการศึกษา การพิจารณา และการฟัตวา ในกรณีของเอกชน เช่น หลักศรัทธา อิบาตะฮ์ หรือธุรกรรม ทางแพ่งและพาณิชย์ของเอกชน หรืออื่นๆ ในขั้นตอนการศึกษาอาจแต่งตั้งอนุกรรมการตาม ความจำเป็นก็ได้ นอกจากนี้ในอดีต สำนักงานฟัตวาแห่งซาอุดีอาระเบีย เรียกว่า สำนักงาน สูงสุดเพื่อการวิจัยและการฟัตวา(رئاسة إدارات البحوث العلمية والإفتاء) เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีอำนาจหน้าที่ฟัตวาในประเทศซาอุดีอาระเบีย (Aba al-Khail, 2000 : 359) โดยมีหน้าที่

1. ชี้แจงบทบัญญัติอิสลามในกรณีทั่วไป พร้อมการกำชับให้นำไปสู่การปฏิบัติ
2. ยกระดับความรู้ความเข้าใจศาสนาของสังคมมุสลิม
3. ชี้แจงหลักศรัทธาที่ถูกต้องและแก้ไขข้อผิดพลาด
4. ระวังรักษาคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
5. โต้ตอบกระแสบิดเบือนอิสลาม
6. สร้างความเป็นเอกภาพ ภารดรภาพในสังคมมุสลิม
7. การเผยแพร่คำสอนอิสลามสู่ศาสนิกอื่น
8. แนะนำและตักเตือนผู้ประกอบพิธีฮัจญ์
9. จัดเตรียมสื่อทางวิชาการเพื่อการเผยแพร่อิสลาม
10. จัดหาและอำนวยความสะดวกด้านสื่อทางวิชาการแก่นักวิชาการและนักวิจัยด้าน

วิชาการอิสลาม

11. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวิชาการอิสลาม
12. แต่งตั้งคณะกรรมการถาวรเพื่อการวิจัยและฟัตวา (لجنة دائمة للبحوث

العلمية والإفتاء)

นอกจากนั้น องค์กรอื่นๆ เช่น ศูนย์กฎหมายอิสลาม(مجمع الفقه الإسلامي) ภายใต้องค์กรสันนิบาตโลกอิสลาม (رابطة العالم الإسلامي) ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ในนครมักกะฮ์ หรือ ศูนย์กฎหมายอิสลาม(مجمع الفقه الإسلامي) ภายใต้โครงการความร่วมมืออิสลาม (منظمة التعاون الإسلامي) ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ในเมืองญิดดะฮ์ ยังทำหน้าที่ฟัตวาอีกด้วย การฟัตวาในประเทศซาอุดีอาระเบียจึงมีที่มาที่หลากหลาย

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2553 กษัตริย์แห่งประเทศซาอุดีอาระเบียมีราชโองการที่ 13876 วันที่ 2เราะมะฎอน ฮ.ศ. 1431 กำหนดรูปแบบการฟัตวา โดยให้สภาอูลามาอ่าวุโส

เท่านั้นที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิทวาในกรณีทั่วไปในสื่อประเภทต่างๆทุกชนิด เช่น โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต ข้อความสั้นทางโทรศัพท์มือถือ และอื่นๆ และห้ามผู้อื่นทำการพิทวานอกจากในเรื่องศาสนพิธี ครอบครัวมรดก และธุรกรรมต่างๆ โดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องเป็นการพิทวาส่วนตัวไม่เปิดเผยต่อสาธารณชน (Al-Riyadh,2010)

การพิทวาสภาพอุลามาอ่าวุสโอาจทำได้โดยการพิทวาด้วยวาจา หรือการพิทวาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเครื่องมือสื่อสารต่างๆ และจะต้องเป็นมติเสียงส่วนใหญ่ของกรรมการสภาที่ร่วมพิจารณาไม่น้อยกว่าสามคน หากเสียงเท่ากันให้ประธานออกเสียงชี้ขาด (Aba al-Khail, 2000 : 358-361)

3.2.4 ทักษะหลักที่ใช้ในการพิทวาในประเทศซาอุดีอาระเบีย

การพิทวาและการพิพากษาในประเทศซาอุดีอาระเบียใช้ทักษะของสำนักกฎหมายอะหฺมัด แต่การใช้ทักษะดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้วิจารณ์ญาณในอ้างอิงแหล่งที่มาของกฎหมายอิสลาม และการให้ความสำคัญกับทักษะของอิบนุตุ้ยมียะฮุ และอิบนุกัยยิม (Al-Hujailan,2000 : 253) กษัตริย์อับดุลอะซีซ ได้มีราชโองการเมื่อวันที่ 24 เราะเบียอูลเอาวัล ฮ.ศ.1347 ให้มุฟตีและศาลใช้ทักษะของสำนักกฎหมายอะหฺมัด โดยอ้างอิงตำราหลักในสำนักกฎหมายอะหฺมัดดังต่อไปนี้

1. อัลอิกันอ์ (الإقناع) โดย มุซา อัลหะญาวี
  2. กัชซาฟ อัลกอนนาอ์ อัน มัตน์ อัลอิกันออ (كشف القناع عن متن الإقناع) โดย มันศูร อัลบะฮูตี
  3. มุนตะฮา อัลอิรอดาด (منتهى الإرادات) โดย อัลฟุตุฮีย
  4. ชัรห์ มุนตะฮา อัลอิรอดาด (شرح منتهى الإرادات) โดย มันศูร อัลบะฮูตี
  5. อัลมุฆนี (المغنى) โดย อับดุลลอฮฺ บินอะหมัด บินกุตามะฮฺ
  6. อัลชัรห์ อัลกะบীর (الشرح الكبير) โดย อับดุลรอหฺมาน บินอะบีอัมร์ บินกุตามะฮฺ
  7. อรรเราะฎู อัลมุรเบยะอ (الروض المربع) โดย อิบนุญะยาน
  8. ชัรห์ ตะลีล ฎอลิบ (شرح دليل الطالب) โดย อิบนุญะยาน
- อย่างไรก็ตามในกรณีที่มุฟตีเห็นว่าในการใช้ทักษะของสำนักกฎหมายอะหฺมัดทำให้เกิดปัญหา หรือขัดกับประโยชน์สาธารณะ มุฟตี้อาจใช้ทักษะของสำนักกฎหมายอื่นก็ได้ (Al-Hujailan,2000 : 253 - 256)

3.3 การพิตวาในประเทศมาเลเซีย

การพิตวาในมาเลเซียมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานมาแล้ว การพิตวาเป็นแหล่งที่มาของกฎหมายประการหนึ่งในมาเลเซีย สถาบันพิตวามีอยู่ในทุก ๆ รัฐ และมีความเป็นเอกเทศไม่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของสถาบันพิตวาใด ๆ ในประเทศ อำนาจหน้าที่ของสถาบันพิตวาในมาเลเซีย จะแตกต่างจากอำนาจหน้าที่ของสภาศาสนาอิสลาม (Majlis Agama Islam) หรือศาลชะรีอะฮ์ ตามกฎหมายของแต่ละรัฐบัญญัติไว้

สถาบันพิตวาในมาเลเซียมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการวินิจฉัยข้อกฎหมายอิสลาม อธิบายความคลุมเครือต่อกฎหมายอิสลาม และมีบทบาทอย่างสูงในการเผยแพร่อิสลามในมาเลเซีย (Nooh,2006 :55)

3.3.1 ประวัติความเป็นมา

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศมาเลเซีย ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐมาเลเซีย มาตรา 3 บัญญัติว่า ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำสหพันธรัฐมาเลเซีย แต่ศาสนาอื่น ๆ ก็ได้รับการคุ้มครองในอาณาเขตของสหพันธรัฐ

ก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญดังกล่าว เคยมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติถึงเรื่องศาสนาประจำชาติมาก่อน ดังปรากฏในกฎหมายสถาปนารัฐยะโฮร์ ใน ปี ค.ศ. 1895 ตามด้วยรัฐตรังกานูใน ปี ค.ศ. 1911

ใน ปี ค.ศ. 1895 ตะโตะฮัยยิดชาเล็ม บินอะหมัดอัลออตตัส มุฟตีแห่งยะโฮร์ได้ร่วมเป็นสักขีพยานในการประกาศใช้กฎหมายสถาปนารัฐยะโฮร์ซึ่งกฎหมายดังกล่าวบัญญัติให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งรัฐ และศาสนาอื่นก็ได้รับการคุ้มครอง ตามกฎหมายนี้ กษัตริย์ต้องมีเชื้อชาติมาลายู เป็นผู้ชายและนับถือศาสนาอิสลาม

ในกฎหมายสถาปนารัฐยะโฮร์บัญญัติให้มุฟตีแห่งรัฐมีอำนาจหน้าที่ออกหนังสือแต่งตั้งครูสอนศาสนาอิสลาม และวินิจฉัยปัญหาศาสนาอิสลามในกรณีอิวาตะฮ์ กรณีความผิดทางแพ่งและพาณิชย์ ครอบครวัมรดก ความผิดทางอาญา ทำหน้าที่ตรวจสอบผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา ผู้ช่วยผู้พิพากษา ครูสอนศาสนาในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม และอิหม่ามประจำมัสยิด

ในสมัยมุฟตีตะโตะฮัยยิด อับดุลกอดีร์ อัลออตตัส อัลอะละวีเย ซึ่งดำรงตำแหน่งระหว่าง ค.ศ. 1907-1933 ได้แปลหนังสือ มะญ์ลละฮ์ อัลอะหุกาม อัลออดีละฮ์ ของอาณาจักร อุซมานียะฮ์เป็นภาษามาลายู และแก้ไขเพิ่มเติมตามความเหมาะสมเพื่อที่จะนำไปใช้เป็นกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อิสลามแห่งรัฐยะโฮร์ และท่านได้มีคำสั่งให้ใช้หนังสือดังกล่าวเป็นคู่มือกฎหมายอิสลามแห่งรัฐยะโฮร์

ปัจจุบันในรัฐยะโฮร์ มุฟตียังคงทำหน้าที่ดังกล่าว และยังทำหน้าที่ตรวจสอบตำราศาสนาอิสลามในรัฐ อีกทั้งเป็นที่ปรึกษาด้านศาสนาอิสลามและด้านทั่วไปของรัฐบาลในรัฐยะโฮร์อีกด้วย อำนาจหน้าที่ของมุฟตีในรัฐยะโฮร์จึงเป็นเฉพาะสุดด้านแห่งรัฐเท่านั้น (Nooh,2006 :56-57)

3.3.2 รูปแบบการพิตวาในมาเลเซีย

การพิตวาในมาเลเซียมีสองระดับคือการพิตวาระดับชาติและการพิตวาระดับรัฐ การพิตวาในระดับชาติ เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพิตวาแห่งสภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซีย (Majlis Hal Ehwal Islam Malaysia) ส่วนระดับรัฐบาลท้องถิ่น การพิตวาเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพิตวาแห่งรัฐ

สภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซียเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการพิตวา และสภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซียอยู่ภายใต้อำนาจของสภาษัตริย์ (Majlis Raja-Raja) (Nooh , 2006 :62)

คณะกรรมการพิตวาระดับชาติประกอบไปด้วยมุฟตีในสหพันธ์มาเลเซียทุกคนและกรรมการอื่นที่สภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซีย (Majlis Hal Ehwal Islam Malaysia) เป็นผู้แต่งตั้ง โดยมีสถาบัน JAKIM (Jabatan Kemajuan Islam Malaysia) ทำหน้าที่เลขาธิการ (Ahmad Hidayat ,2006 : 31-32)

การพิตวาในระดับชาติ คณะกรรมการพิตวาแห่งสภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซีย ทำหน้าที่พิตวาในกรณีที่มีลักษณะดังนี้

1. เป็นกรณีทางศาสนาที่ไม่มีลักษณะเฉพาะรัฐ แต่เกี่ยวข้องกับมวลมุสลิมในมาเลเซีย
2. เป็นกรณีทางศาสนาที่เกิดขึ้นในรัฐหนึ่ง ที่มีโอกาสเกิดขึ้นในรัฐอื่นได้
3. เป็นกรณีทางศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะรัฐ แต่มีลักษณะตั้งเงื่อนไข ข้อ 1 และ 2

คณะกรรมการพิตวาแห่งสภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซีย ยังมีอำนาจที่จะรับคำขอพิตวาจากหน่วยงานใด ๆ ในประเทศ (Wan Muhammad , 243- 245)

คำพิตวาระดับชาตินี้แบ่งออกเป็นสองระดับ คือ คำพิตวาที่มีมติเป็นเอกฉันท์ และได้เสนอต่อสภาษัตริย์แห่งสหพันธ์เพื่อนำไปประกาศใช้ในรัฐต่าง ๆ และคำพิตวาระดับมุขากะเราะฮ์ ที่ผูกพันเฉพาะมุฟตีแห่งรัฐที่เห็นด้วยเท่านั้น (Ahmad Hidayat , 32)

ส่วนในระดับรัฐ การพิตวาสามารถแบ่งได้ 3 รูปแบบคือ

1. การพิตวาโดยสภาศาสนาอิสลาม (Majlis Agama Islam) ประจำรัฐต่าง ๆ ได้แก่ การพิตวาในรัฐเคดะห์ เปอร์ลิส ตรังกานู ยะโฮร์และกลันตัน

ในรัฐเหล่านี้ เมื่อมีคำขอพิตวาในเรื่องใดๆ เลขานุการสภาจะเป็นผู้เสนอคำขอ ดังกล่าวต่อคณะกรรมการชะรีอะฮ์ (กลันตัน เรียกว่า สภาอุลามาฮ์ ยะโฮร์และตรังกานู เรียกว่า คณะกรรมการพิตวา) พิตวาที่ออกมาใช้เสียงส่วนใหญ่และออกในนามสภาศาสนาอิสลามของรัฐนั้นๆ

2. การพิตวาโดยมุฟตีได้แก่ รัฐสลังงอ เขตสหพันธรัฐ¹⁴⁵ เปรักและปีนัง ในรัฐเหล่านี้ มุฟตีมีหน้าที่เรียกประชุมคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา เพื่อพิจารณาปัญหาที่จะทำการพิตวา โดยที่มุฟตีมีอำนาจที่จะให้คำพิตวาตามทัศนะใดๆที่เห็นด้วย และความเห็นของที่ปรึกษาไม่ผูกพันมุฟตี

3. การพิตวาโดยคณะกรรมการชะรีอะฮ์ ได้แก่ รัฐมะละกา ในรัฐนี้เมื่อมีคำขอพิตวามายังมุฟตี มุฟตีจะต้องมอบให้คณะกรรมการชะรีอะฮ์ เพื่อศึกษาและทำร่างพิตวา และคำพิตวานั้นออกในนามคณะกรรมการชะรีอะฮ์ (Wan Muhammad , 2006 : 245)

การพิตวาในระดับรัฐ สุลต่านแห่งรัฐจะเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการพิตวาตามคำแนะนำของสภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐ (Ahmad Hidayat ,2006 : 31)

ส่วนการพิตวาระดับรัฐ โดยทั่วไปแล้วมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันทุกรัฐ (Muhammad Seadon .1998. : 165) มุฟตีของรัฐต่างๆ อยู่ภายใต้โครงสร้างการบังคับบัญชาของสภาศาสนาอิสลามของรัฐ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดบางประการ เช่น รัฐกลันตัน สลังงอร์ ยะโฮร์ และตรังกานู มีตำแหน่งรองมุฟตี ระดับชั้นของมุฟตีของรัฐต่างๆ ไม่เท่าเทียมกัน กฎหมายของบางรัฐให้อำนาจพิตวาแก่คณะกรรมการพิตวาในนามองค์คณะทำการพิตวา แม้ว่ามุฟตีขาดประชุมพิจารณาก็ตาม จำนวนคณะกรรมการพิตวาของรัฐต่างๆ มีจำนวนระหว่าง 5 -17 คน และองค์ประชุมมีจำนวนระหว่าง 3 -10 คน คณะกรรมการพิตวาของรัฐต่างๆ ส่วนใหญ่ประกอบด้วยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายอิสลาม มีทั้งกรรมการที่มีปริญญาด้านกฎหมายและตำแหน่งทางวิชาการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่มีปริญญาด้านกฎหมาย จำนวนกรรมการมุฟตีมีจำนวนระหว่าง 5 -13 คน (Haji Mat Yahya,2004 :132 - 147)

ลักษณะการพิตวาในระดับรัฐ กรณีมุฟตีของรัฐยะโฮร์ มีรายละเอียดปรากฏในกฎหมายการบริหารศาสนาอิสลาม(รัฐยะโฮร์) 2003 (EN 16/2003) ดังต่อไปนี้

1. การแต่งตั้งมุฟตีและรองมุฟตี (มาตรา 44(1)

สุลต่านแห่งรัฐ ภายใต้คำแนะนำของสภาศาสนาอิสลาม (Majlis Agama Islam) ทำหน้าที่แต่งตั้งบุคคลใดๆ ที่เหมาะสมเป็นมุฟตีและรองมุฟตี

2. หน้าที่ของมุฟตี(มาตรา 45)

¹⁴⁵ เขตสหพันธรัฐ (federal territories - wilayah-wilayah persekutuan) มี 3 เขต คือ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เกะลาบวัน และเมืองปูตราจายา

มุฟตียมีหน้าที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่สุลต่านแห่งรัฐและรัฐบาล ในด้าน บทบัญญัติอิสลามทั้งปวง และเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่สูงสุดในด้านดังกล่าวถัดจากสุลต่านแห่งรัฐ ะโฮร์ เว้นแต่กรณีที่ถูกหมายนี้ได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

3. คณะกรรมการพิตวา (มาตรา 46)

(1) ให้มีคณะกรรมการชุดหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการพิตวา

(2) คณะกรรมการนี้ประกอบด้วย

ก. มุฟตีย เป็นประธานกรรมการ

ข. รองมุฟตีย

ค. กรรมการสภาจำนวน 2 คน ตามคำแนะนำของสภา

ง. บุคคลอื่นที่เหมาะสมจำนวนไม่น้อยกว่า 2 คน ไม่เกิน 5 คน ที่แต่งตั้ง

โดยสภา

จ. เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานมุฟตีย ที่สภาแต่งตั้งเป็นเลขานุการ

4. อำนาจหน้าที่คณะกรรมการพิตวา (มาตรา 47)

ตามบัญชาของสุลต่านแห่งรัฐ ตามความประสงค์ของมุฟตียเอง หรือตามคำ ร้องอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรของบุคคลใดๆ ที่ส่งถึงมุฟตีย มุฟตียมีอำนาจทำการพิตวาต่อ ปัญหาใดๆ ที่ยังไม่มีความวินิจฉัยเด็ดขาดแล้ว หรือต่อความไม่ชัดเจนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติ อิสลาม

5. ขั้นตอนการพิตวา (มาตรา 48(1) ถึง (10)

มาตรานี้กล่าวถึงวิธีการพิตวาตั้งแต่เริ่มศึกษาจนกระทั่งการประกาศในหนังสือ

(10) ไม่ว่า (3) (4) (6) จะบัญญัติเช่นไร แต่หากว่าคำขอต่อคณะกรรมการ พิตวาเพื่อทำการพิตวา ไม่กระทบต่อผลประโยชน์ส่วนรวมหรือประเทศ มุฟตียมีอำนาจพิตวา กรณีดังกล่าวและส่งไปยังผู้ร้องโดยตรง กรณีเช่นนี้ไม่ต้องประกาศในหนังสือ แต่ยังคงมีผล ผูกพันตามกฎหมาย

6. พิตวาที่ประกาศ หรือส่งไปยังผู้ร้องแล้วมีผลผูกพันตามกฎหมาย (มาตรา 49)

(1) พิตวาที่ประกาศ หรือส่งไปยังผู้ร้องแล้ว มีผลผูกพันผู้นับถือศาสนา อิสลามทุกคนในรัฐะโฮร์ในฐานะเป็นคำสอนของศาสนาอิสลาม ที่มีหน้าที่เชื่อฟังคำสอนของ ศาสนาที่ปรากฏในพิตวาดังกล่าว เว้นแต่จะได้รับการยกเว้นจากคณะกรรมการพิตวาตาม กฎเกณฑ์ทางศาสนา

7. การแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกพิตวา (มาตรา 50)

(1) คณะกรรมการพิตวามีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกพิตวา ที่ ประกาศ หรือส่งไปยังผู้ร้องแล้วตามกฎหมายนี้หรือกฎหมายก่อนๆ

8. พื้ตวาท่เก่ยวข้องกับประยอชน้ของชาติ

(1) ไม่ว่าอำนาจของคณะกรรมการพื้ตวาทตามมาตรา 47 จะเป็นอย่งไร เมื่อคณะกรรมการพื้ตวาทเห็นวาคำขอที่เสนอมากระทบกับผลประยอชน้ของชาติ คณะกรรมการพื้ตวาทต้องหยุดการพิจารณาคำขอพื้ตวาทดังกล่าว และให้นำเสนอต่อสภา

9. การรับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการพื้ตวาทแห่งชาติ (มาตรา 52)

(1) คณะกรรมการพื้ตวาท มีอำนาจรับการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการพื้ตวาทแห่งชาติ ในกรณีใด ๆ ที่สภาภคษัตริย์เห็นชอบ ซึ่งเป็นกรณีที่เกิดขึ้นทั่วไปในสหพันธ์ ตามที่บัญญัติไว้ในบรรพ 2(b) มาตรา 38 ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์

10. การขอคำปรึกษาจากคณะกรรมการพื้ตวาท (มาตรา 53)

หากว่าศาลใดเว็นแต่ศาลชะรีอะฮ์ มีข้อสงสัยเก่ยวกับข้อชี้ขาดของบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามในกรณีใด ๆ ศาลนั้นมีอำนาจที่จะขอปรึกษาคณะกรรมการพื้ตวาทในกรณีดังกล่าวได้ และมุฟตีมีอำนาจที่จะให้คำปรึกษาของคณะกรรมการพื้ตวาทต่อศาลที่ร้องขอนั้น

11. ทัศนะหลักที่ต้องยึดถือ (มาตรา 54)

(1) ในการพื้ตวาทตามมาตรา 48 หรือการให้คำปรึกษาทตามมาตรา 53 คณะกรรมการพื้ตวาทจะต้องพื้ตวาทตามทัศนะหลักของสำนักกฎหมายอัลฮาฟิฮ์

(2) หากคณะกรรมการพื้ตวาทเห็นว่าการตามทัศนะหลักของสำนักกฎหมายอัลฮาฟิฮ์ ขัดแย้งกับประยอชน้อันสังคมพึงมีพึงได้ คณะกรรมการพื้ตวาทมีอำนาจที่จะใช้ทัศนะหลักในสำนักกฎหมายหะนะฟี มัลิกีย์หรือฮัมบะลี

(3) หากคณะกรรมการพื้ตวาทเห็นวามีทัศนะหลักของสำนักกฎหมายทั้งสี่สามารถตามได้โดยไม่นำไปสู่การขัดแย้งกับประยอชน้ของสังคม คณะกรรมการพื้ตวาทมีอำนาจที่จะทำการพื้ตวาทและวินิจฉัยโดยไม่มีติดกับทัศนะหลักของสำนักกฎหมายทั้งสี่

3.3.3 ลักษณะการพื้ตวาทในมาเลเซีย

การพื้ตวาทในมาเลเซีย มี 2 ลักษณะคือ

1. การพื้ตวาทตามบัญชาของที่ประชุมสภาภคษัตริย์

การพื้ตวาทลักษณะนี้เริ่มต้นเมื่อที่ประชุมสภาภคษัตริย์มีบัญชาให้คณะกรรมการพื้ตวาทแห่งชาติทำการพื้ตวาทเก่ยวกับกรณีใด ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม คณะกรรมการพื้ตวาทจะจัดการพื้ตวาระดับมุขากะเราะฮ์ หากว่าที่ประชุมเห็นชอบให้พื้ตวาทเป็นอย่งไร สภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซียจะนำคำพื้ตวาทดังกล่าวไปเสนอต่อที่ประชุมสภาภคษัตริย์ คำพื้ตวาทที่ที่ประชุมสภาภคษัตริย์เห็นชอบจะได้รับการนำกลับไปยังคณะกรรมการพื้ตวาทประจำรัฐต่าง ๆ ที่เก่ยวข้อง โดยที่คณะกรรมการพื้ตวาทประจำรัฐต่าง ๆ ไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมคำพื้ตวาทดังกล่าวได้ และจะมีการนำคำพื้ตวาทดังกล่าวประกาศในหนังสือประจำรัฐต่าง ๆ คำพื้ตวาทประเภทนี้

ได้แก่ คำพิตวาในกรณีการประกาศให้อัลฮัจญ์เป็นองค์กฤษฎาหมายอิสลาม และคำพิตวาในกรณีที่ทำให้พันสภาพการเป็นมุสลิม

2. การพิตวาโดยไม่มีบัญชาจากที่ประชุมสภาษัตริย์

การพิตवालักษณะนี้มีขึ้นตามคำขอพิตวาของสังคมมุสลิม จะมีการศึกษากรณีตามคำขอ และนำเสนอผลการศึกษาต่อที่ประชุมกฤษฎาหมายอิสลาม ในกรณีที่จำเป็นจะต้องศึกษาเพิ่มเติม จะถูกนำเสนอต่อการประชุมระดับมุชากะเราะฮ์ ของคณะกรรมการพิตวาแห่งชาติ สภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซีย ผลการพิตวาเป็นอย่างไร จะได้รับการนำไปยังคณะกรรมการพิตวาประจำรัฐต่าง ๆ โดยที่คณะกรรมการพิตวาประจำรัฐต่าง ๆ สามารถแก้ไขเพิ่มเติมพิตวาดังกล่าวได้ และจะมีการนำพิตวาดังกล่าวประกาศในหนังสือประจำรัฐต่าง ๆ คำพิตวาประเภทนี้ ได้แก่คำพิตวาในกรณีการประกาศให้การโคลนนิ่งมนุษย์เป็นสิ่งกฤษฎาหมายอิสลาม

คำพิตวาที่มีการประกาศในหนังสือประจำรัฐต่าง ๆ จะเป็นกฤษฎาหมายอิสลามสำหรับรัฐนั้น ๆ

3.3.4 แหล่งอ้างอิงในการพิตวา

แหล่งที่มาของกฤษฎาหมายอิสลามที่ใช้อ้างอิงในการพิตวาของคณะกรรมการพิตวาหรือมูฟตีได้แก่

1. อัลกุรอาน
2. สุนนะฮ์
3. อิจญ์มาอ์
4. กียาส

นอกจากแหล่งที่มาดังกล่าวแล้ว คณะกรรมการพิตวาหรือมูฟตีจะอ้างอิงทัศนะของเศาะหาบะฮ์ ตาบิอิน อิมามสำนักกฤษฎาหมาย และนักกฤษฎาหมายอิสลามก็ได้ ตามวิธีการพิจารณาและวิธีการใช้แหล่งที่มาประเภทดังกล่าว

นอกจากนั้นแล้ว ทัศนะของสำนักกฤษฎาหมายอัลชาฟีอีซึ่งสำนักกฤษฎาหมายหลักของมุสลิมมาเลเซีย จะถูกนำไปเป็นหลักในการพิตวา เว้นแต่มีเหตุผลบางประการที่ทำให้ต้องนำทัศนะของสำนักกฤษฎาหมายต่าง ๆ จากอะหฺลุสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์มาใช้ เพื่อพิจารณาหาทัศนะที่มีน้ำหนักและยังประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุดในการนำมาพิตวา

กรณีใด ๆ ที่ไม่มีปรากฏในแหล่งที่มาดังกล่าว จะมีการพิตวาในรูปแบบการประชุม โดยอาศัยแหล่งที่มาต่อไปนี้

1. อัลมะศอลิหฺ อัลมุรสะละฮ์
2. จาริตประเพณี
3. ชัรฮ์ มัน กอบละนา

4. ประเพณีปฏิบัติของชาวมะดีนะฮ์
5. อีสติศหาบ
6. สัต อัจชะรออิฮ์
7. อีสติหุสถาน
8. เกาะวาอิตฟีกฮ์

3.3.5 การประกาศคำพิตวาในหนังสือราชการ

คำพิตวาที่ถูกส่งไปยังสภาษัตริย์และได้รับการรับรองจากสภาแล้ว เลขาธิการ สภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซียจะส่งไปยังหน่วยงานที่มีอำนาจพิตวาของรัฐต่าง ๆ เพื่อนำไปประกาศในหนังสือราชการเพื่อบังคับใช้ทั่วไป

คำพิตวาที่ได้รับการประกาศในหนังสือราชการ จะมีผลผูกพันต่อมุสลิมมาเลเซียทุกคนไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในประเทศใด

คำพิตวาในมาเลเซียแบ่งตามกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการประกาศในหนังสือราชการ แบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. คำพิตวาที่มีการประกาศในหนังสือราชการ

หมายถึงคำพิตวาที่หน่วยงานที่มีอำนาจพิตวาในรัฐนั้น ๆ ส่งไปยังหน่วยงานของรัฐตามขั้นตอน จนกระทั่งมีการประกาศในหนังสือราชการ คำพิตวานี้จะมีสถานภาพเป็นกฎหมายผูกพันมุสลิมทุกคนในรัฐนั้น ๆ

ขั้นตอนการดำเนินการประกาศในหนังสือราชการ มีดังต่อไปนี้

1. ความเห็นชอบของสภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐ (ขั้นตอนนี้บางรัฐไม่มี)
2. ความเห็นชอบของรัฐนั้น ๆ หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการนี้
3. ความเห็นชอบของที่ปรึกษากฎหมาย
4. ความเห็นชอบของคณะกรรมการพิตวาแห่งชาติสภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซีย

5. ความเห็นชอบของกษัตริย์แห่งรัฐ

2. คำพิตวาที่ไม่มีการประกาศในหนังสือราชการ

คำพิตวาไม่ได้มีการประกาศทั้งหมด มีกรณีคำพิตวาที่หน่วยงานที่มีอำนาจพิตวาในรัฐนั้น ๆ ไม่ได้ส่งไปยังหน่วยงานของรัฐเพื่อประกาศในหนังสือราชการ และกรณีที่มุฟตีชี้ให้คำพิตวากับผู้ขอพิตวาโดยตรง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคำพิตวาในกรณีดังกล่าวไม่ได้มีการประกาศในหนังสือราชการ แต่ถ้าหากว่าคำพิตวาดังกล่าวเนื่องมาจากการขอพิตวาอย่างเป็นทางการ โดยมีหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร หรือโดยวาจา คำพิตวาดังกล่าวก็ยังมีผลผูกพันผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. คำพิตวาในลักษณะการตอบปัญหาศาสนาของมุฟตีโดยส่วนตัวอย่างไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการตอบด้วยวาจา หรือเป็นลายลักษณ์อักษร มีผลผูกพันเฉพาะผู้ถามเท่านั้น (Ahmad Hidayat ,2006 : 42)

3.3.6 กระบวนการพิตวา

คำขอพิตวาที่ถูกเสนอโดยประชาชนทั่วไปหรือหน่วยงานราชการ หรือองค์กรเอกชน ไม่ว่าจะเป็นการขอที่เป็นลายลักษณ์อักษร โทรศัพท์ หรือมายังสำนักงานด้วยตนเอง จะมีขั้นตอนดังนี้

ก. กรณีที่ง่ายตาย ชัดเจน ไม่มีผลกระทบต่อส่วนรวม และไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้า โดยปกติแล้วมุฟตีจะให้คำตอบโดยตนเองทันที

ข. กรณีที่ไม่ชัดเจน หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวม หรือจำเป็นต้องศึกษาและพิจารณา จะมีการนำไปยังที่ประชุมหน่วยงานที่มีอำนาจพิตวาในรัฐนั้น ๆ เพื่อศึกษา พิจารณา และตัดสินชี้ขาด โดยที่การประชุมนั้นจะมีมุฟตีเป็นประธาน และที่ประชุมประกอบด้วยคณบดี นักวิชาการอิสลามในรัฐนั้น ๆ ที่สภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐแต่งตั้งและได้รับความเห็นชอบจากสุลต่านแห่งรัฐแล้ว

ค. หากว่ากรณีที่ขอพิตวานั้นเป็นกรณีระดับชาติ จะมีการนำกรณีดังกล่าวไปยังการประชุมระดับมุชากะเราะฮ์ ของคณะกรรมการพิตวาแห่งชาติสภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซีย เพื่อศึกษาและชี้ขาด ที่ประชุมประกอบด้วยมุฟตีของทุกรัฐและผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลามที่สภาภคัตริย์แต่งตั้ง

หากว่ากรณีดังกล่าวจะต้องมีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม มุฟตีแห่งรัฐต่าง ๆ จะให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิจัยของหน่วยงานที่มีอำนาจพิตวาทำการศึกษาและทำรายงานผลการศึกษานับสมบูรณ์ หากว่ากรณีดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเทคนิค การแพทย์ เศรษฐศาสตร์ หรืออื่น ๆ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ดังกล่าวก็จะถูกเชิญมาให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ แล้วหน่วยงานที่มีอำนาจพิตวาในรัฐต่าง ๆ จะทำการประชุมเพื่อตัดสินชี้ขาด

หากว่าคำพิตวาดังกล่าวจำเป็นต้องมีการประกาศในหนังสือราชการ ก็จะมีการนำพิตวาดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นสภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐ ที่ปรึกษากฎหมาย และที่ประชุมภคัตริย์แห่งรัฐและได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุม คำพิตวาดังกล่าวจึงถูกนำไปประกาศในหนังสือราชการ

3.3.7 การละเมิดต่อพิตวาในมาเลเซีย

ประเพณีของสังคมมลายูมุสลิมในมาเลเซียนั้น โดยปกติแล้วจะมีความเคร่งครัดต่อคำสอนอิสลาม คำพิตวาต่างๆมักจะได้รับ การเชื่อฟัง เนื่องจากอูลามาอ์มีอิสระในการพิตวาและการตัดสินชี้ขาดปัญหาทางศาสนา

กฎหมายของรัฐต่างๆบัญญัติให้สภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐเป็นผู้มีอำนาจฟ้องร้องมุสลิมที่ฝ่าฝืนพิตวาต่อศาลชะรีอะฮ์ เช่น สภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐ มีอำนาจฟ้องร้องมุสลิมผู้ละเมิดพิตวาต่อศาลชะรีอะฮ์ และมีอำนาจประกาศว่า หนังสือ แผ่นซีดี เทป ภาพยนตร์ใด ๆ ว่าละเมิดบทบัญญัติศาสนาต่อศาลชะรีอะฮ์ได้ (Nooh ,2006 : 62 – 69)

รัฐต่างๆของมาเลเซียทุกรัฐมีกฎหมายบัญญัติความผิดฐานละเมิดต่อคำพิตวาเป็นความผิดเฉพาะชาวมุสลิมในประเทศที่จำหน่าย จ่ายแจก เผยแพร่ทัศนะใดๆ เกี่ยวกับคำสอนของศาสนาอิสลามในรูปแบบของการพิตวาที่ขัดแย้งกับคำพิตวาใดๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ศาลชะรีอะฮ์มีอำนาจพิพากษาบุคคลที่กระทำผิดความผิดฐานละเมิดต่อคำพิตวา ในความผิดอาญาทางศาสนาโดยการลงโทษปรับหรือจำคุก เช่น ความผิดฐานละเมิดต่อคำพิตวาตามกฎหมายของรัฐเคดะห์ กลันตัน เปอร์ลิส และตรังกานู มีโทษปรับไม่เกิน 5,000 ริงกิต จำคุกไม่เกิน 3 ปี (Ahmad Hidayat ,2006 : 43 - 44)

3.4 การพิตวาในประเทศบรูไนดารุสซาลาม

3.4.1 ประวัติความเป็นมา

รัฐธรรมนูญของประเทศบรูไนกำหนดให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ความหมายของศาสนาอิสลามซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ตามรัฐธรรมนูญหมายถึง ศาสนาอิสลาม ฝ่ายอะหฺลุสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ สำนักกฎหมายอัลซาฟิฮีย (Japar Bin Haji Mat Dian ¹⁴⁶,2006 : 105)

องค์กรที่ทำหน้าที่พิตวาในประเทศบรูไน ได้มีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการตามกฎหมายฉบับที่ 20 / 1955 และบันทึกของสุลต่านอุมร์ อาลีซัยฟุดดีน ถึงมุขมนตรีแห่งบรูไน ลงวันที่ 24 มกราคม 1961 ที่ประสงค์จะให้มูลาม่าอ์ทำหน้าที่พิตวาและอธิบายบทบัญญัติอิสลามแก่ชาวบรูไน

ก่อนหน้านั้นคำถามเกี่ยวกับบทบัญญัติอิสลามมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเรียกว่า มนตรีศาสนา ครูสอนศาสนา อิหม่ามและเจ้าหน้าที่ของมัสยิดเป็นผู้พิตวา ต่อมา ในวันที่ 1 เมษายน 1962 ประเทศบรูไนได้ยึดตัว อาวังหะญีอิสมาแอล บินอุมร์อับลุดอาชีซ เจ้าหน้าที่

¹⁴⁶ ประธานฝ่ายวิเคราะห์ (อัลอิสติมบาฏ) สำนักงานมุฟตีแห่งรัฐ สำนักนายกรัฐมนตรี

ทางศาสนาอิสลามของรัฐยะโฮร์ เพื่อแต่งตั้งเป็นมุฟตีแห่งบรูไน ต่อมาภายหลัง ในวันที่ 24 พฤษภาคม 2005 ตำแหน่งมุฟตีแห่งรัฐได้รับการยกระดับเทียบเท่าตำแหน่งรัฐมนตรี (Japar Bin Haji Mat Dian,2006 : 96) อย่างไรก็ตามอำนาจในการพิพากษายังเป็นของสุลต่าน ส่วนมุฟตีแห่งรัฐดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกฎหมาย

3.4.2 การแต่งตั้งมุฟตี

การแต่งตั้งมุฟตีในประเทศบรูไน ตามกฎหมาย ฉบับที่ 20 / 1955 ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่ากฎหมายสภาศาสนาอิสลามและศาลกอฎี ภาค 77 มาตรา 40(1) บัญญัติว่า “ สุลต่านด้วยการประกาศในหนังสือราชการ มีอำนาจแต่งตั้งบุคคลใด ๆ ที่เหมาะสมดำรงตำแหน่งมุฟตีแห่งประเทศบรูไนดารุสสลาม และมีอำนาจยกเลิกการแต่งตั้งดังกล่าวในเวลาใด ๆ ก็ตาม ”

3.4.3 หน้าที่ของมุฟตี

ตามกฎหมายสภาศาสนาอิสลามและศาลกอฎี ภาค 77 มาตรา 40(2) มุฟตีแห่งรัฐเป็นสมาชิกสภาศาสนาอิสลามโดยตำแหน่ง นอกจากนั้นมุฟตียังเป็นกรรมการกฎหมายของสภาศาสนาอิสลามร่วมกับคณะกรรมการอื่น ๆ ที่ประกอบด้วยกรรมการจากสมาชิกสภาศาสนาอิสลามไม่น้อยกว่า 2 คน และกรรมการอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็สมาชิกสภาศาสนาอิสลามหรือไม่ก็ตาม จำนวนไม่น้อยกว่า 6 คน ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวสุลต่านเป็นผู้แต่งตั้งตามวาระที่เห็นสมควร และมีอำนาจยกเลิกการแต่งตั้งได้เสมอด้วยการประกาศในหนังสือราชการ และขณะที่มุฟตีไม่อยู่ สุลต่านมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลใด ๆ เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว (Nooh,2006: 73)

3.4.4 กระบวนการพิทวา

ตามกฎหมายสภาศาสนาอิสลามและศาลกอฎี ภาค 77 มาตรา 42 (1) บุคคลใด ๆ สามารถทำคำขอเป็นหนังสือถึงเลขานุการ ขอให้สภาทำการพิทวาในกรณีใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหรือคำสอนศาสนาอิสลาม และเมื่อได้รับแล้วเลขานุการจะต้องส่งคำขอดังกล่าวไปยังประธานคณะกรรมการกฎหมายโดยไม่ชักช้า

42(2) คณะกรรมการกฎหมายต้องพิจารณาคำขอดังกล่าว เว้นแต่มีความเห็นว่าคำขอดังกล่าวไม่จริงจัง หรือมีเหตุผลอื่นที่ไม่ดีและไม่สมควรให้คำพิทวา และต้องเตรียมร่างพิทวาต่อคำขอดังกล่าว หากว่าร่างดังกล่าวได้รับความเห็นชอบอย่างเป็นทางการ

คณะกรรมการกฎหมาย หรือบุคคลอื่นที่เข้าประชุมและมีสิทธิออกเสียง ประธานคณะกรรมการกฎหมายจะต้องทำคำพิพากษาตามร่างดังกล่าวในนามคณะกรรมการกฎหมาย

หากไม่ได้รับความเห็นชอบอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ให้ส่งคำถามดังกล่าวไปยังสภาศาสนาอิสลาม และใช้วิธีเดียวกันในการพิพากษาตามเสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุมสมาชิกสภา โดยมีเงื่อนไขว่า ด้วยเหตุผลเฉพาะ สภาศาสนาอิสลามสามารถส่งคำถามนั้นไปยังที่ประชุมสุลต่าน เพื่อให้ทำการพิพากษา และคำถามใด ๆ ก็ตามหากมุฟตีย์ประสงค์ ก็สามารถส่งไปยังที่ประชุมสุลต่านได้ และหากคำถามใดสุลต่านพิพากษาอย่างไร ให้สภาศาสนาอิสลามพิพากษาเช่นนั้น

42(3) เวลาใด ๆ ที่สภาศาสนาอิสลามประสงค์ สามารถทำการพิพากษาและเผยแพร่คำพิพากษาใด ๆ ดังกล่าวข้างต้น

42(3) คำพิพากษาทั้งหลายไม่ว่ากรณีใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็นบทบัญญัติหรือคำสอนทางศาสนาที่ออกโดยสภาศาสนาอิสลาม จะต้องเผยแพร่ในหนังสือราชการ

ในการประชุมสภาศาสนาอิสลาม ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 1984 มีมติให้มุฟตีย์มีอำนาจพิพากษาด้วยตนเองได้ แต่ในกรณีที่ต้องใช้เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายบ้านเมือง จะต้องพิพากษาในนามของคณะกรรมการกฎหมาย ซึ่งมีมุฟตีย์เป็นประธานคณะกรรมการ (Nooh, 2006: 75)

3.4.5 หลักการพิพากษา

ในการพิพากษานอกจากการอ้างอิงแหล่งที่มาหลักของบทบัญญัติอิสลามแล้ว ตามกฎหมายสภาศาสนาอิสลามและศาลกอฎี ภาค 77 มาตรา 43(1) การพิพากษาต้องตามทัศนะหลักของนักกฎหมายอิสลามสำนักกฎหมายอัลชาฟีอีห์ โดยมีเงื่อนไขว่าหากการตามทัศนะหลักดังกล่าว จะขัดแย้งกับประโยชน์ส่วนรวม เว้นแต่สุลต่านจะบัญชาเป็นอย่างอื่น สภาศาสนาอิสลามหรือคณะกรรมการกฎหมายสามารถตามทัศนะที่อ่อนกว่าในสำนักกฎหมายอัลชาฟีอีห์ได้ และหากคาดว่า การตามทัศนะหลักหรือทัศนะที่อ่อนกว่าในสำนักกฎหมายอัลชาฟีอีห์ จะขัดแย้งกับประโยชน์ส่วนรวม โดยการรับรองพิเศษจากสุลต่าน สภาศาสนาอิสลามหรือคณะกรรมการกฎหมายสามารถตามทัศนะใด ๆ ในอีก 3 สำนักกฎหมายตามความเหมาะสม และการพิพากษาดังกล่าว จะต้องอธิบายเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างแจ่มชัด และคำชี้แจงอื่น ๆ ตามสมควร

การพิพากษากรณีที่มีมุฟตีย์ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในกรณีนั้น ๆ ซึ่งมุฟตีย์ต้องการข้อมูลที่สมบูรณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้อง มุฟตีย์จะจัดประชุมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านนั้น โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ข้อมูลและตามด้วยพิจารณาในกรณีดังกล่าว โดยมุฟตีย์และเจ้าหน้าที่พิพากษาต้องประชุมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง เพื่อให้การพิพากษาในกรณีดังกล่าวได้มีการพิจารณาทุก ๆ ปัจจัยอย่างรอบคอบ ซึ่งจะช่วยให้พิพากษามีความมั่นคงแน่นอนยิ่งขึ้น เช่น การจัดประชุม

ร่วมกับเจ้าหน้าที่องค์การอนามัยโลกในกรณีปัญหาการสูบบุหรี่ (Japar Bin Haji Mat Dian ,2006 : 95 -108)

3.4.6 ศักดิ์ของฟัตวา

ตามกฎหมายสภาศาสนาอิสลามและศาลกอฎี ภาค 77 มาตรา 43(2) คำฟัตวาใดๆ ที่ออกจากสภาศาสนาอิสลามโดยตรงหรือจากคณะกรรมการกฎหมาย ตามเงื่อนไขที่กล่าวมาแล้ว หากสภาศาสนาอิสลามยืนยันฟัตวานั้น หรือมีบัญชาจากสุลต่านให้ยืนยัน จะต้องประกาศเผยแพร่ในหนังสือราชการ และหลังจากนั้นฟัตวาดังกล่าวจะผูกพันมุสลิมที่ยึดถือสำนักกฎหมายอัลซาฟีย์ทุกคนที่มีภูมิลำเนาในประเทศบรูไนดารุสซาลาม เว้นแต่มุสลิมที่ไม่ใช่เชื้อชาติมลายู ที่อยู่ในบังคับของกฎหมายของประเทศที่ใช้ในประเทศบรูไนดารุสซาลาม (Japar Bin Haji Mat Dian ,2006 : 95 -108)

3.4.7 ความผิดฐานทำการฟัตวาโดยไม่มีอำนาจ

ตามกฎหมายสภาศาสนาอิสลามและศาลกอฎี ภาค 77 มาตรา 187 ผู้ใดก็ตามอื่นจากมุฟตีห์หรือบุคคลที่กฎหมายนี้ให้อำนาจ ทำการฟัตวาหรือพยายามทำการฟัตวาเกี่ยวกับคำสอนอิสลามตามบทบัญญัติศาสนาหรือจารีตของบรูไน มีความผิดระวางโทษจำคุก 3 เดือน หรือปรับ 2,000 ดอลลาร์บรูไน (Japar Bin Haji Mat Dian ,2006 : 95 -108)

3.4.8 การละเมิดต่อคำฟัตวา

คำฟัตวาที่ได้เผยแพร่ในหนังสือราชการแล้วจะผูกพันมุสลิมที่ยึดถือสำนักกฎหมายอัลซาฟีย์ทุกคนดังกล่าวแล้ว ตามกฎหมายสภาศาสนาอิสลามและศาลกอฎี ภาค 77 มาตรา 191 ผู้ใดด้วยวาจา หรือข้อเขียนอย่างแจ่มชัด กระทำการตำหนิ หรือเหยียดหยาม หรือพยายามตำหนิหรือเหยียดหยามศาสนาอิสลาม หรือทัศนะใดๆ ในสำนักกฎหมายใดๆ หรือคำสอนของครูสอนศาสนาที่ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้อง หรือฟัตวาใดๆ ของมุฟตีห์ที่ออกอย่างถูกต้องตามเงื่อนไขในกฎหมายนี้ เป็นความผิดระวางโทษจำคุก 6 เดือนหรือปรับ 4,000 ดอลลาร์ บรูไน (Japar Bin Haji Mat Dian ,2006 : 95 -108)

3.5 การฟัตวาในประเทศอินโดนีเซีย

3.5.1 ความเป็นมาการฟัตวาในประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียประกอบด้วยประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ไม่ได้บัญญัติให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการแต่งตั้งมุฟตีแห่งรัฐ ด้วยเหตุนี้องค์กรภาคประชาชนจึงเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิทวาโดยตนเองทั้งสิ้น

ในประเทศอินโดนีเซียมีองค์กรศาสนาอิสลามภาคประชาชน ไม่น้อยกว่า 60 องค์กร และบางองค์กรในจำนวนนี้มีการกำหนดหน้าที่การพิทวาไว้ในระเบียบข้อบังคับและดำเนินการพิทวาอย่างมีประสิทธิภาพประมาณ 10 องค์กร

โดยพื้นฐานแล้ว ชาวมุสลิมมีความต้องการต่อการพิทวาอย่างสูง เพราะการพิทวาเป็นการชี้แจงข้อบัญญัติและกรอบกฎเกณฑ์ทางศาสนา การพิทวามีได้เป็นแค่เพียงผลผลิตทาง ศาสนบัญญัติ แต่ทว่ายังเป็นข้อชี้แนะในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของอิสลามอีกด้วย

มุสลิมอินโดนีเซียเชื่อมั่นว่าการพิทวานั้นไม่ใช่ผู้ใดก็กระทำได้ แต่การพิทวาจะต้องมาจากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลามเท่านั้น

3.5.2 องค์กรที่ทำหน้าที่พิทวาในอินโดนีเซีย

สภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย (Majelis Ulama Indonesia - MUI) เป็นองค์กรทางศาสนาอิสลามองค์กรหนึ่งในอินโดนีเซีย ที่ประกอบไปด้วยอุลามาอ์จากทั่วอินโดนีเซีย จึงถือได้ว่าสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียเป็นตัวแทนหนึ่งของสังคมมุสลิมอินโดนีเซียและยังอาจกล่าวได้ว่าเป็นองค์กรแนวหน้าในจำนวนองค์กรมุสลิมในอินโดนีเซีย เพราะเป็นผู้ทำหน้าที่ฝึกอบรมผู้นำจากองค์กรอื่นๆ เช่น สถาบันฝึกหัดครูอิสลามชั้นสูงและครูโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามทั่วไป

สภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียจึงมีหน้าที่หลายประการ ส่วนหนึ่งคือการให้คำพิทวาต่อสังคมมุสลิมอินโดนีเซีย พิตวาของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียได้รับการยอมรับอย่างสูง เนื่องจากคณะกรรมการพิทวาประกอบไปด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วนของสังคมมุสลิมอินโดนีเซีย ทั้งตัวแทนจากองค์กรอิสลามต่างๆ ตัวแทนจากสถาบันฝึกหัดครูอิสลามชั้นสูงและโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามทั่วไป และอื่นๆ และเนื่องจากผลกระทบของความเข้าใจต่อหลักการอิสลามที่แตกต่างกัน แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วเป็นเพียงประเด็นปลีกย่อย ไม่ใช่หลักการแต่ความเข้าใจต่อหลักการอิสลามที่แตกต่างกันอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งในสังคมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมระดับรากหญ้า ดังนั้นการมีสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียที่ประกอบไปด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วนของสังคมมุสลิมอินโดนีเซีย จึงมีความจำเป็นและทำให้พิทวาที่ออกมาได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน (K.H. Ma'rif¹⁴⁷, 2006: 79 – 82)

¹⁴⁷ ประธานสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย (Majelis Ulama Indonesia)

3.5.3 ประเภทและกระบวนการฟัตวาในอินโดนีเซีย

การฟัตวาของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย อาจแบ่งได้ 3 ประเภทหลัก ได้แก่

1. การฟัตวาด้านผลิตภัณฑ์ทะเล เช่น อาหาร เครื่องดื่ม และเครื่องสำอาง
2. ฟัตวาด้านเศรษฐศาสตร์อิสลาม
3. การฟัตวาด้านสังคมทั่วไป

การฟัตวาด้านผลิตภัณฑ์ทะเล รับผิดชอบโดยคณะกรรมการฟัตวา (Komisi Fatwa) สภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจสอบ (Lembaga Pemeriksa) ส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบ ส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ดังกล่าว แล้วรายงานผลการตรวจสอบให้กับคณะกรรมการฟัตวา สภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย เพื่อทำการชี้ขาดว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวทะเลหรือไม่

การฟัตวาด้านผลิตภัณฑ์ทะเลโดยหลักการแล้วก็จะดำเนินการเหมือนการฟัตวาอื่น ๆ แต่จะแตกต่างกันส่วนที่จะต้องมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจสอบส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ของ สภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียทำหน้าที่ตรวจสอบส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ ณ สถานที่ประกอบการที่ ขอรับรองทะเล ผลการตรวจสอบที่ผ่านการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ตรวจสอบแล้วจะอยู่ใน รายงานผลการตรวจสอบที่จะต้องส่งต่อไปยังคณะกรรมการฟัตวา

ขั้นตอนการตรวจสอบเริ่มจากสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียจะทำความเข้าใจต่อ คณะเจ้าหน้าที่ตรวจสอบถึงสารที่หะรอมตามกฎหมายอิสลาม ทั้งประเภทหะรอมโดยตัวเอง และหะรอมเพราะสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องเพราะกระทำการผลิตขัดแย้งกับขั้นตอนตามกฎหมาย อิสลาม และชี้แจงให้เห็นความสำคัญของการตรวจสอบดังกล่าว

ขั้นตอนต่อมาเจ้าหน้าที่ตรวจสอบจะไปทำการตรวจสอบที่สถานประกอบการที่ ขอรับรองทะเล โดยจะตรวจสอบ

1. ส่วนประกอบทั้งหมดของผลิตภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นส่วนประกอบหลักหรือ ส่วนประกอบเสริม

2. ตรวจสอบหลักฐานการซื้อวัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์

3. วิธีการเชือดสัตว์ในกรณีเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีสัตว์เป็นส่วนประกอบ

หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่จะทำการตรวจสอบโดยใช้ห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ เพื่อตรวจสอบสารหะรอม เช่น หมู แอลกอฮอล์ หรือนะบูส(สิ่งที่สกปรกตามกฎหมาย อิสลาม)

ปกติการตรวจสอบมักจะทำมากกว่าหนึ่งครั้ง หากมีสารใดเป็นที่สงสัย เจ้าหน้าที่อาจจะเสนอให้ใช้สารอื่นที่ทะเลอย่างแน่นอน หรือที่ได้รับการรับรองทะเลมาก่อน แล้วจากองค์กรที่เชื่อถือได้

ผลการตรวจสอบที่ผ่านการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ตรวจสอบแล้วจะอยู่ในรายงานผลการตรวจสอบที่จะต้องส่งต่อไปยังคณะกรรมการฟิตวา

หากคณะกรรมการฟิตวาเห็นว่าในรายงานยังไม่สมบูรณ์ เช่น ยังไม่ได้ไปตรวจสอบแหล่งผลิตส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ตามหลักฐานการซื้อขาย คณะกรรมการจะให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบไปทำการตรวจสอบส่วนที่ไม่สมบูรณ์นั้น

ผลิตภัณฑ์ที่คณะกรรมการฟิตวาเห็นว่าทะเลอย่างแน่นอน คณะกรรมการฟิตวาจะรายงานในหนังสือรายงานฟิตวาเป็นผลิตภัณฑ์ทะเล และลงนามโดยประธานและเลขานุการคณะกรรมการฟิตวา และลงทะเบียนในทะเบียนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองทะเลแล้ว แล้วจะออกใบรับรองทะเลที่ลงนามโดยประธานคณะกรรมการฟิตวา ผู้อำนวยการศูนย์ตรวจสอบ และประธานสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย

ส่วนการฟิตวาด้านเศรษฐศาสตร์อิสลาม จะดำเนินการโดยคณะกรรมการกฎหมายอิสลามแห่งชาติของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย (Dewan Syariah National Majelis Ulama Indonesia – DSN MUI) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย ที่ประกอบด้วยกรรมการจากนักกฎหมายอิสลาม ผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการด้านเศรษฐศาสตร์และการเงินการธนาคาร จากธนาคารอินโดนีเซีย หรือหน่วยงานด้านการเงินจากสถาบันการเงินอื่นๆ บริษัทประกัน ตลาดทุนหรืออื่นๆ คณะกรรมการนี้ทำหน้าที่ของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย ในการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมมุสลิม โดยการศึกษาค้นคว้าด้านเศรษฐศาสตร์อิสลามและให้คำแนะนำในรูปของฟิตวา และคณะกรรมการนี้ยังทำหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการตรวจสอบทางกฎหมายอิสลาม (Dewan Pengawas Syariah – DPS) ของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียอีกด้วย

กระบวนการฟิตวาในด้านเศรษฐศาสตร์อิสลามมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการกฎหมายอิสลามแห่งชาติของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย(DSN - MUI) รับคำขอฟิตวาหรือคำถามเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใดๆ ของหน่วยงานด้านการเงิน คำขอฟิตวาหรือคำถามนี้อาจส่งมายังเลขานุการคณะกรรมการกฎหมายอิสลามแห่งชาติของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย หรือคณะกรรมการตรวจสอบทางกฎหมายอิสลาม(DPS) ก็ได้ เมื่อได้รับคำขอฟิตวาแล้วให้เลขานุการส่งไปยังหัวหน้าหน่วยงานประจำวันภายในหนึ่งวันทำการ

2. หัวหน้าหน่วยงานประจำวันของคณะกรรมการกฎหมายอิสลามแห่งชาติของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียร่วมกับคณะทำงานของหน่วยงาน จะต้องทำการศึกษาและสรุปผล

การศึกษาที่ผ่านการพิจารณาแล้วให้แล้วเสร็จภายใน 20 วันทำการ และนำผลการศึกษาดังกล่าวเข้าสู่ที่ประชุมใหญ่ของคณะกรรมการกฎหมายอิสลามแห่งชาติของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย (DSN - MUI) เพื่อพิจารณาให้การรับรอง

3. ผลการศึกษาที่ได้รับการรับรองแล้วจากที่ประชุมใหญ่ของคณะกรรมการกฎหมายอิสลามแห่งชาติของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย (DSN - MUI) แล้วจะมีสถานะภาพเป็นคำพิพากษาของคณะกรรมการกฎหมายอิสลามแห่งชาติของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย (DSN - MUI) และลงนามโดยประธานและเลขานุการคณะกรรมการกฎหมายอิสลามแห่งชาติของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย (DSN - MUI)

ส่วนการพิพากษาด้านสังคมทั่วไป จะดำเนินการโดยคณะกรรมการพิพากษา (Komisi Fatwa) สภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย โดยมีหลักการดังนี้

1. มีคำขอพิพากษาหรือคำถามมายังคณะกรรมการพิพากษา ที่กองบริหารของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียเห็นว่าควรแก่การศึกษาและพิพากษา โดยที่คำขอพิพากษาหรือคำถามนั้นอาจมาจากรัฐบาล องค์กรเอกชน หรือสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซียเอง

2. เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาศาสนาที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การพิพากษาด้านสังคมของคณะกรรมการพิพากษามีกฎเกณฑ์หลัก 3 ประการคือ

1. ต้องมีตัวบททางศาสนา หรือ
2. มีทัศนะของนักวิชาการอิสลามในตำราหลัก หรือ
3. การวินิจฉัยของนักวิชาการอิสลาม

ในการพิพากษาจะต้องพิจารณาที่ตัวบททางศาสนา ก่อน จะพิจารณาทัศนะของนักวิชาการอิสลามในตำราหลักอย่างเดียวไม่ได้ เพราะว่าผู้เขียนตำราเหล่านั้นได้เขียนตำราตามสภาพการณ์ในยุคของท่านเหล่านั้น แต่ปัญหาต่างๆ มีความแตกต่างในรายละเอียดอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามในการพิพากษาจะต้องมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนและมีทางออกสำหรับปัญหานั้น ๆ อย่างถูกต้องตามบทบัญญัติทางศาสนา เพราะว่าในการพิพากษาบางครั้งมีการอ้างถึงความจำเป็นประโยชน์ของส่วนรวม หรือเจตนารมณ์ของศาสนาโดยไร้ขอบเขต ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถูกต้องเช่นกัน

หากกรณีที่ขอคำพิพากษานั้นมีระบุในอัลกุรอานหรือหะดีษอย่างชัดเจนก็จะทำการพิพากษานั้น หากไม่มีก็จะพิจารณาจากทัศนะของนักวิชาการอิสลาม หรือใช้การวินิจฉัย

ทัศนะของนักวิชาการอิสลาม จะถูกนำมาใช้ในการพิพากษาต่อเมื่อปรากฏว่ามีระบุไว้ในตำราหลักและมีเพียงทัศนะเดียว นอกจากมีเหตุผลอื่นที่ทำให้การใช้ทัศนะดังกล่าวไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากแนวคิดหรืออุปมเหตุ(อิลละฮฺ)เปลี่ยนไป หรือพันธวิสัยที่ปฏิบัติได้ในกรณีเช่นนี้จะต้องนำกรณีดังกล่าวมาพิจารณาใหม่ตามประเพณีปฏิบัติของอุลามาอ์ยุคก่อน ในกรณีที่ทัศนะในตำราไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้อีก

หากว่าไม่มีปรากฏทั้งในตวับทางศาสนา หรือไม่สามารถใช้ทัศนะในตำราหลักได้ ก็จะต้องใช้การวินิจฉัยเป็นองค์คณะ โดยใช้วิธีการประสาน (อัลญุมฮ์ วะ อัดเตาฟีก) การให้น้ำหนัก (อัดตฺรฎีหฺ) การจัดให้เป็นนัยหนึ่ง (อัลอิลฮาก) และการสังเคราะห์ (อัลอิสติบบาฏ)

กรณีใดที่นักกฎหมายอิสลามในสำนักกฎหมายมีทัศนะต่างกัน การพิตวาจะมีขึ้นจากการประชุมสรุปทัศนะที่ต่างกันโดยวิธีการประสาน (อัลญุมฮ์ วะ อัดเตาฟีก)

หากไม่สามารถประสานกันได้ การพิตวาจะมาจากการให้น้ำหนัก (อัดตฺรฎีหฺ) ทัศนะที่หลักฐานมีน้ำหนักมากกว่า โดยการเปรียบเทียบน้ำหนักของหลักฐานที่ใช้อ้างอิงในกรณีดังกล่าว ทัศนะใดมีหลักฐานที่มีน้ำหนักมากกว่าก็จะให้คำพิตวาตามนั้น คณะกรรมการพิตวาจะต้องชี้แจงถึงทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่า โดยไม่ปล่อยให้สังคมที่ไม่รู้วิธีการพิตวาเป็นผู้ให้น้ำหนักโดยปราศจากวิธีการที่ถูกต้อง

ในกรณีที่ไม่ปรากฏทั้งในอัลกุรอาน หะดีษ หรือทัศนะในตำราหลัก แต่มีกรณีที่มีรายละเอียดเหมือนกันก็ให้ จัดให้เป็นนัยหนึ่ง (อัลอิลฮาก) ของกรณีดังกล่าว

หากไม่มีกรณีที่มีรายละเอียดเหมือนกันก็ให้การอิจญ์ติฮาดโดยการใช้หลักการ กียาส มะศอลีหฺ อิสติหฺसान และสัด อัชชะรออียฺ

ในกระบวนการพิตวา เลขานุการของคณะกรรมการพิตวาจะต้องบันทึกรายงานการประชุมและสรุปผลการพิตวา และสามารถเชิญผู้เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลเพิ่มเติมได้

การพิตวาจะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบ และคำนึงถึงความก้าวหน้าทางวิชาการในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกรณีพิตวาเสมอ

คำพิตวาของคณะกรรมการพิตวาจะถูกส่งไปยังกองบริหารของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย เพื่อเผยแพร่ต่อไป (K.H. Ma'ruf, 2006: 79 – 93)

3.6 การพิตวาในประเทศสิงคโปร์

สิงคโปร์เป็นประเทศที่มุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย แต่มีสถาบันพิตวาที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของบ้านเมือง เรียกว่า คณะกรรมการกฎหมาย มุฟตียัดำรงตำแหน่งกรรมการพิเศษของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์ (Majlis Ugama Islam Singapura) จนกระทั่งสิ้นสุดระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง สภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์และประชาชนทั่วไปมีสิทธิขอคำพิตวาจากคณะกรรมการกฎหมาย ในกรณีใด ๆ ที่เกี่ยวกับบทบัญญัติศาสนาอิสลาม (Aris , 2006 : 118)

ในประเทศสิงคโปร์ มุฟตียัดำรงและคณะกรรมการพิตวาของสิงคโปร์ได้รับการแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติการบริหารกฎหมายอิสลาม (Administration of Muslim Law Act) มาตรา 30 – 33 การพิตวาเป็นการพิตวาในรูปแบบองค์คณะเรียกว่า คณะกรรมการ

กฎหมาย (Legal Committee) (มาตรา 31) และจะต้องเป็นมติเอกฉันท์ของคณะกรรมการกฎหมายทั้งหมด หากกรณีใดที่ไม่สามารถมีมติเป็นเอกฉันท์ได้ ก็จะถูกส่งไปยังสภาสูงสุดของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์ สมาชิกสภาจะเลือกทีละคนๆ ที่ยังประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด อย่างไรก็ตามข้อชี้ขาดที่ได้นี้ไม่ถือว่าเป็นคำพิพากษาแต่เป็นข้อเสนอแนะทั่วไป (มาตรา 32)

3.6.1 การแต่งตั้งมุฟตีและคณะกรรมการพิทวาของสิงคโปร์

พระราชบัญญัติการบริหารกฎหมายอิสลาม (Administration of Muslim Law Act) บัญญัติเกี่ยวกับการพิทวาของสิงคโปร์ ในมาตรา 30 – 33 กฎหมายนี้บัญญัติให้ประธานาธิบดีสาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นผู้แต่งตั้งมุฟตี และการแต่งตั้งจะต้องประกาศในหนังสือราชการ (Gazette) และในการแต่งตั้งมุฟตีของสิงคโปร์ของประธานาธิบดีจะแต่งตั้งตามการประชุมของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์ (มาตรา 30) (Hooker, 1992 : 146)

3.6.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการพิทวาของสิงคโปร์

คณะกรรมการพิทวาของสิงคโปร์ประกอบด้วย

1. มุฟตีเป็นประธาน
2. สมาชิกสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์ที่มีความเหมาะสมจำนวน 2 คนซึ่งปกติแล้วจะเป็นอุลาม่าทั้งสองคน
3. อุลาม่าอื่น ๆ ที่ไม่เป็นสมาชิกสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์จำนวน 2 คน (มาตรา 31(1))

คณะกรรมการเหล่านี้มีวาระการดำรงตำแหน่งตามวาระที่ประธานาธิบดีสิงคโปร์เห็นสมควร (มาตรา 31(3)) ซึ่งในปัจจุบันกำหนดคราวละ 3 ปี

ตั้งแต่ ค.ศ. 1990 ได้มีการขยายตำแหน่งองค์ประชุมคณะกรรมการพิทวาโดยการเชิญผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 8 คน ในการพิจารณากรณีที่มีการขอคำพิทวา เพื่อความรอบคอบยิ่งขึ้นและเป็นการฝึกอบรมอุลาม่ารุ่นใหม่ให้มีประสบการณ์และพร้อมจะเป็นผู้สืบทอดในด้านนี้ต่อไป

คณะกรรมการพิทวาทั้งสี่คนดังกล่าว ได้รับการแต่งตั้งตามความเหมาะสมโดยพิจารณาคุณสมบัติด้านการจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาด้านศาสนาอิสลาม และประธานาธิบดีแห่งสิงคโปร์เป็นผู้แต่งตั้งตามคำแนะนำของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์และรัฐมนตรีที่รับผิดชอบด้านกิจการสังคมมุสลิมสิงคโปร์ หลังจากแต่งตั้งแล้วก็จะประกาศในหนังสือราชการ

3.6.3 อำนาจหน้าที่ของมุฟตียฺสิงคโปร์

อำนาจหน้าที่ของมุฟตียฺสิงคโปร์ได้แก่

1. เป็นประธานคณะกรรมการฟัตวา
2. ให้คำแนะนำด้านศาสนาแก่สภาสูงสุดของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์ หรือคณะกรรมการอื่นๆ ของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์
3. กระทบการพร้อมกับประธานาธิบดีและเลขาธิการ เพื่อการตัดสินใจใดๆ ใน สถานการณ์ฉุกเฉิน
4. ประกาศการเริ่มต้นเดือนเราะมาฎอน เซาวาลและอีดอัฎฮา
5. จัดทำปฏิทินอิสลาม และกำหนดเวลาละหมาดในสิงคโปร์
6. ประกาศปริมาณชะกาตฟิฎร
7. ทำหน้าที่เกี่ยวกับคุฎบะฮ์วันศุกร์ และวันอีดทั้งสองของสภาศาสนาอิสลาม แห่งสิงคโปร์
8. ทดสอบและเห็นชอบการแต่งตั้งอิหม่ามและบิลาล ของมัสยิดในสิงคโปร์
9. ให้คำแนะนำด้านศาสนาอิสลามในกรณีต่างๆที่เกิดขึ้น (Aris,2006:118-119)

ส่วนอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฟัตวาของสิงคโปร์ได้แก่

1. การฟัตวาและให้ความเห็นในปัญหาข้อกฎหมายอิสลามแก่ผู้ร้องขอตามที่ กฎหมายกำหนดไว้
2. ประชุมไม่น้อยกว่าเดือนละครั้ง หากมีความจำเป็นอาจจะประชุมมากกว่า หนึ่งครั้งก็ได้

ในการประชุมของคณะกรรมการฟัตวา องค์กรประชุมจะต้องประกอบด้วยมุฟตียฺ และกรรมการอย่างน้อยสองคน ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มต่างกัน หมายถึง หนึ่งคนจากสมาชิก สภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์และอีกหนึ่งคนไม่ใช่สมาชิกสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์ ทั้งนี้เพื่อป้องกันให้การฟัตวามีความลำเอียงหรือหมิ่นเหม่ต่อความเข้าใจผิดได้ หากว่ากรรมการ สองคนที่มาประชุมมาจากกลุ่มเดียวกัน ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการประชุมเป็นเพียงทัศนะไม่ถึง ว่าเป็นฟัตวา (Aris , 2006 : 120)

3.6.4 ทัศนะหลักที่ใช้ในการฟัตวาในสิงคโปร์

ทัศนะหลักที่ใช้ในการฟัตวาของคณะกรรมการฟัตวาในประเทศสิงคโปร์ พระราชบัญญัติการบริหารกฎหมายอิสลาม บัญญัติให้คณะกรรมการฟัตวาจะต้องฟัตวาตาม สำนักกฎหมายอัลชาฟิอียฺ แต่ถ้าหากกรณีดังกล่าวเป็นทัศนะที่ขัดกับผลประโยชน์ส่วนรวมแล้ว

คณะกรรมการพิตวามีสิทธิที่จะตามทัศนะในสำนักกฎหมายอื่น ๆ ได้ แต่จะต้องแสดงรายละเอียดพร้อมคำอธิบายที่จำเป็นทั้งหมด (มาตรา 33(1))

กรณีที่คณะกรรมการพิตวาได้รับคำร้องขอความเห็นของสำนักกฎหมายใด ๆ เป็นการเฉพาะ ให้พิตวาตามความเห็นในสำนักกฎหมายนั้น ๆ (มาตรา 33(2))

การพิตวาของคณะกรรมการพิตวาของสิงคโปร์ จะคำนึงปัจจัยประกอบอื่น ๆ เช่น

1. สังคมมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อยในสิงคโปร์ (18 %)
2. มุสลิมสิงคโปร์ส่วนใหญ่ยึดถือสำนักกฎหมายอัลซาฟีย์
3. ความจำกัดทางพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ
4. สิงคโปร์เป็นประเทศที่แยกศาสนาออกจากการเมือง
5. สังคมสิงคโปร์มีการศึกษาสูงและมีวิจารณ์ญาณ
6. สังคมมุสลิมไม่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ (Nooh ,2006 : 72)

3.6.5 แหล่งที่มาของกฎหมายอิสลามที่ใช้อ้างอิงในการพิตวาในสิงคโปร์

แหล่งที่มาของกฎหมายอิสลามที่ใช้อ้างอิงในการพิตวาของคณะกรรมการพิตวา ได้แก่ อัลกุรอาน สุนนะฮ์ อิจญ์มาอ์ กียาส ทัศนะของเศาะหาบะฮ์ มะศอลิหุมุรสะละฮ์ จารีตประเพณี อิสติศหาบ สัดอ์ชชะรออ์ อิสติหฺซาน

คณะกรรมการพิตวาจะต้องตรวจสอบความถูกต้องแน่นอนในการอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงดังกล่าว หากว่าแหล่งที่มาดังกล่าวมีความขัดแย้งกัน คณะกรรมการพิตวาจะยึดถือแหล่งอ้างอิงที่มีน้ำหนักที่สุด โดยคำนึงถึงสภาพปัจจุบันและสภาพการณ์ในสิงคโปร์

3.6.6 สำนักงานมุฟตี

สำนักงานมุฟตีเป็นเลขาธิการคณะกรรมการพิตวา ประกอบด้วยหัวหน้าและเจ้าหน้าที่สำนักงานสี่คน มีหน้าที่รับคำขอพิตวา ช่วยเหลือมุฟตีในการศึกษากรณีที่มีการขอพิตวา เผยแพร่เอกสารคำสอนศาสนาทั่วไป คาดการณ์ถึงผลกระทบของคำพิตวาที่จะเผยแพร่ออกไปยังสังคม เพื่อให้การพิตวานั้นเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยวิธีการที่สอดคล้องกับคำสอนของอิสลามอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้เองกรณีใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคม คณะกรรมการพิตวาจะเชิญอุลาม่าอ์ในท้องถิ่นมาร่วมประชุมปรึกษาหารือเสมอมา (Aris ,2006 : 117 – 120)

3.6.7 แนวทางการพิตวา

การพิตวาของคณะกรรมการพิตวาของสิงคโปร์มักเลือกใช้ทัศนะที่ง่ายและสะดวกที่สุด และได้รับความเห็นชอบอย่างเป็นเอกฉันท์จากคณะกรรมการแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมิให้สังคมประสบกับความยากลำบากในการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

บางครั้งหากมีความจำเป็นคณะกรรมการพิตวาอาจเชิญผู้ขอพิตวา ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือองค์กร มาให้ข้อมูลเพิ่มเติม และหากจำเป็นคณะกรรมการพิตวาอาจเชิญผู้เชี่ยวชาญในด้านที่เกี่ยวข้องกับกรณีที่มีการขอคำพิตวามาให้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดก่อนที่จะมีการพิตวา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนกิจ เช่น การแพทย์ วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และการเงิน หรืออื่นๆ

3.6.8 ความท้าทายของการพิตวาในสิงคโปร์

เนื่องจากในปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตามสภาพของโลก ปัจจุบันที่โลกกลายเป็นหมู่บ้านเล็กๆ สังคมมักจะพบกับกรณีปัญหาใหม่ๆ เสมอ ซึ่งในการแก้ปัญหาเหล่านั้นโดยใช้ศาสนาจะต้องมีความสุขุมรอบคอบและชาญฉลาด ด้วยเหตุนี้เองพิตวาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชีวิตของมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุสลิมที่เป็นชนกลุ่มน้อยเช่นสิงคโปร์ ที่ประกาศตนเป็นประเทศที่แยกศาสนาออกจากการเมือง มีเผ่าพันธุ์และศาสนาที่แตกต่างกันมากมาย ด้วยลักษณะของศาสนาอิสลามที่เป็นศาสนาที่มีพลวัตโดยอาศัยการอิจญ์ติฮาด การพิตวาซึ่งเป็นการนำหลักการอิจญ์ติฮาดมาใช้ จึงเป็นการยืนยันลักษณะของศาสนาอิสลามที่ยังคงมีความเหมาะสมต่อทุกสภาพการณ์ ทุกเวลาและทุกสถานที่

ในส่วนของประเทศสิงคโปร์ การอิจญ์ติฮาดมีสองลักษณะคือ การอิจญ์ติฮาดแบบเลือกสรรสิ่งที่มียอยู่แล้วและการอิจญ์ติฮาดใหม่ การประสานระหว่งการอิจญ์ติฮาดทั้งสองประเภทมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้การแก้ปัญหาด้วยบทบัญญัติอิสลามเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และทันสมัย การพิตวาเช่นนี้มีความท้าทายอย่างยิ่งเพราะว่าบางส่วนของสังคมมุสลิมสิงคโปร์ ไม่สบายใจกับความยืดหยุ่นที่ศาสนาอิสลามบัญญัติไว้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทุกยุคสมัย คณะกรรมการพิตวาจึงได้จัดเวทีขึ้นหลาย ๆ เวทีเพื่อสร้างความเข้าใจต่อสังคมมุสลิมสิงคโปร์ ส่วนหนึ่งได้แก่ การเสวนากับอูลามาอ์ การระดมสมอง และการศึกษาเกี่ยวกับการพิตวา (Aris ,2006 : 117 – 124)

3.7 การพิตวาในประเทศฟิลิปปินส์

ฮามิด อะมีนุดดีน บัรรอ ได้กล่าวถึงการพิตวาในฟิลิปปินส์ว่า การพิตวาในฟิลิปปินส์มี 2 ลักษณะ คือ การพิตวาที่มีกฎหมายรองรับ อันได้แก่ การพิตวาตามประมวล

กฎหมายสถานภาพบุคคลมุสลิม (The Code of Muslim Personal Law of the Philippines) ค.ศ.1977 ที่ได้กำหนดผู้ทำหน้าที่ชี้แจงข้อกฎหมายอิสลามในกรณีต่าง ๆ ภายใต้การบังคับบัญชาของศาลฎีกา ประมวลกฎหมายสถานภาพบุคคลมุสลิมของประเทศฟิลิปปินส์ ที่บัญญัติให้จัดตั้งศาลชะรีอะฮ์ ได้บัญญัติให้จัดตั้งสำนักงานนิติกรด้านกฎหมายอิสลามด้วยผู้ทำหน้าที่พิทวาในประเทศฟิลิปปินส์ เรียกว่า นิติกรด้านกฎหมายอิสลาม (Jurisconsult in Islamic Law) และการพิทวาขององค์กรมุสลิม (Barra, 2006 : 283 – 284 , 292)

3.7.1 การแต่งตั้งนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม

ตามประมวลกฎหมายสถานภาพบุคคลมุสลิม (The Code of Muslim Personal Law of the Philippines) มาตรา 164 (1) ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์แต่งตั้งนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี และไม่ห้ามที่จะได้รับการแต่งตั้งอีก แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีการเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะได้รับการแต่งตั้งและการให้คำแนะนำต่อประธานาธิบดี อย่างไรก็ตาม การเลือกและการแต่งตั้งนิติกรด้านกฎหมายอิสลามของประธานาธิบดีแตกต่างจากการคัดเลือกและแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลชะรีอะฮ์ ที่มาจากคำแนะนำของ Judicial and Bar Council ที่เสนอรายชื่อบุคคลที่สมควรจะได้รับการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาศาลชะรีอะฮ์ 3 คน นิติกรด้านกฎหมายอิสลามอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของศาลฎีกา และดำรงตำแหน่งตามวาระ วาระละ 7 ปี หรือขาดคุณสมบัติในการปฏิบัติหน้าที่และไม่ห้ามที่จะได้รับการแต่งตั้งอีก ในขณะที่ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลชะรีอะฮ์ดำรงตำแหน่งจนกระทั่งเกษียณเมื่ออายุ 70 ปี หรือขาดคุณสมบัติในการปฏิบัติหน้าที่ (Barra, 2006 : 285 – 286)

3.7.2 สายการบังคับบัญชาระหว่างศาลฎีกากับนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม

ตามมาตรา 164 (2) ศาลฎีกาเป็นผู้บังคับบัญชาของนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม และยังมีอำนาจตามกฎหมายที่จะกำหนดสำนักงานถาวรของนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม ซึ่งปัจจุบันอยู่ที่เมือง Zamboanga

ตามมาตรา 167 นิติกรด้านกฎหมายอิสลามมีอำนาจบริหารสำนักงานนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม มีอำนาจวางแผนการดำเนินงาน กำหนดและแต่งตั้งบุคลากรในสำนักงาน กำหนดค่าตอบแทนหรือเงินเดือนเท่ากับบุคลากรในด้านกฎหมายบ้านเมืองทั่วไป อย่างไรก็ตามในการบริหารจัดการ การแต่งตั้งและการกำหนดค่าตอบแทนดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลฎีกา

3.7.3 คุณสมบัตินิติกรด้านกฎหมายอิสลาม

ตามมาตรา 165 นิติกรด้านกฎหมายอิสลามต้องมีสัญชาติฟิลิปปินส์ อายุไม่น้อยกว่า 40 ปี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์เป็นที่ประจักษ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศาสตร์เกี่ยวกับอัลกุรอาน หะดีษ กฎหมายอิสลามและภาษาอาหรับ

ตามมาตราดังกล่าวผู้ที่ดำรงตำแหน่งนิติกรด้านกฎหมายอิสลามต้องมีคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นที่ประจักษ์ จะต้องไม่ทำบาปใหญ่หรือทำบาปเล็กเป็นประจำ และมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่กำหนด ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ที่ศึกษาศาสตร์ดังกล่าวเท่านั้น

3.7.4 อำนาจหน้าที่ของนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม

ตามมาตรา 166 นิติกรด้านกฎหมายอิสลามมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. นิติกรด้านกฎหมายอิสลาม มีอำนาจที่จะชี้แจงทัศนคติทางกฎหมายอิสลามในกรณีใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอิสลาม หากเห็นว่ามีความจำเป็น นิติกรด้านกฎหมายอิสลามอาจจะปรึกษาหรือถามอุลามาก็ได้
2. นิติกรด้านกฎหมายอิสลามมีหน้าที่ชี้แจงทุกคำถามเกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม เว้นแต่เห็นว่าไม่สมควรตอบคำถามนั้น ๆ
3. สำนักงานนิติกรด้านกฎหมายอิสลามมีหน้าที่รวบรวมและทำการจัดพิมพ์คำชี้แจงทางกฎหมายอิสลามของนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม

3.7.5 การพิทวาขององค์กรศาสนาอิสลาม

ช่วงก่อนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1977 ที่มีการประกาศใช้กฎหมายสถานภาพบุคคลมุสลิม ที่บัญญัติให้มีการจัดตั้งสำนักงานนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม องค์กรมุสลิมต่างๆ มีการจัดตั้ง ดาร์อัลอิฟตาอ์ วะ อัลเกาะฎอฮ์ ก่อนหน้านั้นเป็นระยะเวลาอันยาวนานมาแล้ว ดาร์อัลอิฟตาอ์ วะ อัลเกาะฎอฮ์ แห่งหนึ่งตั้งอยู่ที่ วิทยาลัยมินดาเนา อัลอะระบีย์อัลอิสลามีย์ ซึ่งเป็นสถาบันสอนศาสนาอิสลามที่สร้างขึ้นช่วงต้นของทศวรรษ 1950 อย่างไรก็ตามหน้าที่หลักของดาร์ อัลอิฟตาอ์ของวิทยาลัยมินดาเนานั้น คือการประกาศการเห็นดวงจันทร์ต้นเดือนเราะมะฎอนหรือซุลฮิจญะฮ์ การจัดแข่งขันการอ่านอัลอัลกุรอาน และการตัดสินข้อพิพาทระหว่างผู้นับถือศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะหน้าที่ประการหลังสุด เมื่อดาร์ อัลอิฟตาอ์ วะ อัลเกาะฎอฮ์ ตัดสินข้อพิพาทในคดีต่างๆ บ่อยครั้งคู่กรณีไปฟ้องร้องยังศาลปกติซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพราะว่าการตัดสินโดยดาร์ อัลอิฟตาอ์มีสถานภาพเป็นเพียงการตัดสินของอนุญาโตตุลาการ คำพิพากษาตามกฎหมายอิสลามไม่สามารถใช้บังคับตามกฎหมายของรัฐได้

ในระยะหลัง ๆ มีการจัดตั้งองค์กรทางศาสนาอิสลามและพรรคการเมืองมากมาย องค์กรเหล่านั้นต่างมีศูนย์ฟัตวาและมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนาอิสลามประจำศูนย์ เรียกว่ามุฟตีย ปัจจุบันในฟิลิปปินส์จึงมีมุฟตียเป็นจำนวนมาก อย่างเช่นกรณีของสหพันธรัฐ ลามาร์แห่งฟิลิปปินส์ (Ulama League of the Philippines) ซึ่งมีทั้งมุฟตียสูงสุดในระดับชาติ และมุฟตียประจำท้องถิ่น ในขณะที่องค์กรอื่น ๆ ในแต่ละท้องถิ่นและผู้นำทางการเมือง ต่างก็มีมุฟตียของเมืองหรือจังหวัดนั้น ๆ ต่อมานักวิชาการศาสนาอิสลามจากท้องถิ่นและเขตต่าง ๆ ได้มีการก่อตั้งสภาดาร์อัลอิฟตาอ์(Essembly of Dar al-Ifta) ขึ้นในปลายปี ค.ศ. 2003(Barra,2006 : 285-293)

3.8 การฟัตวาในประเทศกัมพูชา

3.8.1 ประวัติความเป็นมา

มุสลิมในประเทศกัมพูชาเป็นชนกลุ่มน้อยที่ประสบกับโศกนาฏกรรมอันใหญ่หลวง ในช่วงศตวรรษที่ 19 และ 20 ตั้งแต่ช่วงการเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส สงครามโลกครั้งที่ 2 ในทศวรรษ 1940 สงครามกัมพูชาในทศวรรษ 1950 สงครามอินโดจีน ในทศวรรษ 1960 และ 1970 โศกนาฏกรรมครั้งรุนแรงที่สุดอยู่ในช่วง ค.ศ.1975-1978 ที่อยู่ในช่วงการปกครองอันโหดร้ายของเขมรแดง ที่อุลามาอ์โดนสังหารเกือบทั้งหมด (Mohammad Abdus Salam,2006 : 137-138)

มุฮัมมัด อับดุลสละม กล่าวถึงรูปแบบการฟัตวาในประเทศกัมพูชาว่า การฟัตวาในกัมพูชาปัจจุบันกำลังอยู่ช่วงของการจัดระบบ กษัตริย์กัมพูชาได้แต่งตั้งมุฟตียกัมพูชาอย่างเป็นทางการใน ค.ศ.2000 โดยมีสภามุฟตียที่ประกอบด้วยสมาชิก 5 คนเป็นผู้ช่วย และมีสมาชิกสภาชอโรที่มีสมาชิกสภา 42 คน มีหน้าที่ศึกษาและพิจารณาเกี่ยวกับบทบัญญัติอิสลาม ทั้งสภามุฟตียและสภาชอโรอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของมุฟตีย

3.8.2 รูปแบบของมุฟตียในประเทศกัมพูชา

ตั้งแต่ ค.ศ. 2000 มา การบริหารทางศาสนาอิสลามในประเทศกัมพูชาแบ่งได้ดังนี้

ระดับชาติ มีมุฟตียแห่งกัมพูชาเป็นผู้นำสูงสุด
ระดับจังหวัด มีอิหม่ามประจำจังหวัดซึ่งมุฟตียแห่งกัมพูชาเป็นผู้แต่งตั้งเป็น

หัวหน้า

ระดับอำเภอ มีอิหม่ามประจำอำเภอซึ่งมุฟตียแห่งกัมพูชาเป็นผู้แต่งตั้งเป็น

หัวหน้า

ระดับมัธยมประจำหมู่บ้าน มีอิหม่ามประจำมัธยมที่สัปปุรุชของมัธยมเลือก เป็นหัวหน้า และมุฟตีแห่งกัมพูชาเป็นผู้ให้การเห็นชอบ (Mohammad Abdus Salam,2006 : 137-144)

3.9 สรุปเปรียบเทียบการพิตวาในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนใหญ่และในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนน้อย

การพิตวาในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนใหญ่และในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนน้อยมีความสอดคล้องกันและแตกต่างกันหลายกรณี

ในส่วนที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่

1. มุฟตีที่มีคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับในสังคมมุสลิม
2. การแต่งตั้งมุฟตีโดยประมุขแห่งรัฐ ยกเว้นประเทศที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้มีมุฟตี ในประเทศเหล่านี้องค์กรศาสนาอิสลามจะทำหน้าที่แต่งตั้งมุฟตีและดำเนินการพิตวา
3. ในประเทศมุสลิมหลาย ๆ ประเทศจะมีกฎหมายกำหนดทัศนคติหลักที่ใช้ในการพิตวา ในขณะที่ในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนน้อย มักจะไม่กำหนดทัศนคติหลักที่ใช้ในการพิตวา แต่จะดำเนินการภายใต้หลักเสรีภาพในการนับถือศาสนา

การพิตวาในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนใหญ่และในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนน้อยมีความแตกต่างกันนั้นมีดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตอำนาจของมุฟตีในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนน้อย ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะประมุขทางด้านศาสนาอิสลามในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนน้อย เช่น ประกาศการเริ่มต้นเดือนเราะมาฎอน เชาวาลและอิดิลอัฎฮา จัดทำปฏิทินอิสลาม และกำหนดเวลาละหมาดในสิงคโปร์ การประกาศปริมาณชะกาตฟิฏร์ ทำหน้าที่เกี่ยวกับคุฎบะฮ์วันศุกร์และวันอีด ทดสอบและเห็นชอบการแต่งตั้งอิหม่ามและบิลาล ของมัธยม ในขณะที่มุฟตีของประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนใหญ่ไม่มีอำนาจหน้าที่ในฐานะประมุขของมุสลิม แต่อำนาจดังกล่าวเป็นของประมุขแห่งรัฐ
2. สถานะทางกฎหมายและสภาพบังคับของคำพิตวา การพิตวาในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนใหญ่มีลักษณะเฉพาะตามที่พระราชบัญญัติการบริหารศาสนาอิสลามของรัฐต่าง ๆ บัญญัติไว้ เช่น กรณีสถานะทางกฎหมายของพิตวา ซึ่งกรณีนี้ไม่มีในในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนน้อย